

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Första Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 21 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Anmäldes och bordlades sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 3 med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3 med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

47 punkten.

Mom. 1.

Herr statsrådet Gilljam: Såsom herrarne se af utskottets utlåtande, har utskottet hemställt om afslag å Kongl. Maj:ts framställning i afseende på de begärda 50,000 kr. för påbörjande af ett nytt hus för tekniska högskolans räkning. Utskottet har motiverat sitt afstyrkande på det sätt, att det visserligen inser det behjertansvärda i framställningen, men anser, att en närmare utredning ännu bör ega rum, innan man godkänner den föreliggande planen, som dock stödjer sig dels på särskilda komiterades, dels på lärarekollegiets, dels på styrelsens utlåtanden. Det måste nu ligga Kongl. Maj:t lika mycket som Riksdagen om hjertat, att denna såsom nödig ansedda utvidgning af tekniska högskolan må kunna ske på ett på en gång så ändamålsenligt och så billigt sätt som möjligt. Jag vill icke heller, för ögonblicket åtminstone, på något sätt gå en blifvande utredning i förväg, i synnerhet som,

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.*

Första Kammarens Prot. 1894. N:o 26.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

efter hvad herrarne finna, utskottet har ställt i utsigt, att Kongl. Maj:t redan nästa riksdag skulle kunna komma åter med ett i någon mån modifieradt förslag och då för detta hoppas på ett välvilligt mottagande. Det är blott i ett enda afseende jag anser mig skyldig att redan nu här säga några ord, enär i utskottets motivering förekommer något, som jag betraktar som en direkt gensaga mot hvad jag anfört i statsrådsprotokollet. Jag har der på tal om behovet af högskolans utvidgning, för att hon skulle kunna mottaga ett ökad antal elever, sagt, att "det ifrågasatta antalet syntes mig icke vara för högt; snarare vore att befara, att den föreslagna utvidgningen, enligt hvilken 120 lärjungar skulle kunna årligen mottagas i första afdelningen, inom en icke allt för aflägsen framtid skulle komma att visa sig otillräcklig, då antalet i denna afdelning höstterminen 1892 skulle uppgått till 105 och höstterminen 1893 till 122, derest alla kompetenta inträdessökande verkligen vunnit inträde". Det var med full afsigt, som jag tillade dessa ord i statsrådsprotokollet, därför att jag icke ville, att Kongl. Maj:t skulle kunna snart nog mötas af Riksdagen med den anmärkningen eller erinringen, att "här hafva vi bifallit ett så omfattande och kostsamt förslag till tekniska högskolans utvidgning, förväntande att man med denna utvidgning skulle hafva tillgodosett behovet för ett jemförelsevis stort antal år, och redan höra vi nu klagas öfver bristande utrymme". Jag hade, efter hvad jag anser, i de faktiska förhållandena tillräckligt skäl att söka undanrödja en sådan uppfattning som att, efter antagandet af det nu framlagda förslaget, några kompetenta inträdessökande ej vidare skulle behöfva tillbakavisas. Mot detta har nu utskottet sagt, att 120 nyinträdande lärjungar för hvarje år syntes vara allt för högt och öfverstigande behovet af vetenskapligt utbildade teknici. Det har erkänt de fakta, på hvilka jag stödt min uppfattning, men förmenar, att något för stor eftergifvenhet måtte vara rådande vid inträdesexamen och att, om man iakttog nödig gallring vid detta tillfälle, det verkligen icke skulle vara behöfligt, att så många lärjungar som 120 årligen mottoges. Jag har sagt, att jag vid mitt uttalande till statsrådsprotokollet stödt mig på redan befintliga fakta, men jag stödjer mig äfven derjemte på den uppfattning, jag har af hela den rigtning, i hvilken det nuvarande näringslifvet går. Det blir ett allt större och större behof af tekniskt bildade personer för allt flera och flera grenar inom näringslifvet. Jag har velat nämna detta för att motivera min ställning i frågan och min från utskottets skiljaktiga mening i detta afseende, och särskildt vill jag här betona, att, om man än lyckas åstadkomma några besparingar genom den utredning, som antagligen blir en följd af Riksdagens beslut uti ifrågavarande hänseende, jag dock för min del anser det vara synnerligen olämpligt, om Riksdagen, under intryck af hvad statsutskottet i detta afseende anfört, skulle på något vis besluta sig för att begära en inskränkning i den påtänkta nybyggnaden, hvilket skulle göra, att man efter några få års förlopp kanske skulle finna att den vore för liten och kräfva en tillbyggnad. Skilnaden i kostnaden för en nybyggnad

af något större dimensioner och en af mindre är så försvinnande liten, att, när man skall göra en nybyggnad, man enligt min åsigt ej bör tänka på att göra den så liten, att den knappt är tillräcklig för det närvarande ögonblicket, under det man med en hög grad af sannolikhet kan motse, att den inom några få år blir otillräcklig. Det kan nemligen här ej sättas i fråga, att man skall kunna utsluta en hel våning. Jag har i detta hänseende hört mig för på sakkunnigt håll; det enda, man skulle kunna göra, vore att minska yttinnehållet i några salar. Men jag upprepar, att enligt min uppfattning vore detta en mycket oklok åtgärd, och därför vill jag åtminstone i det afseendet frånsäga mig allt ansvar för ett beslut, som skulle leda derhän, att man för en tillfällig ringa besparing skulle utsätta sig för att inom kort finna, att man i stället fått en för liten byggnad.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Herr Åkerman: Bland de motskäl, som utskottet anfört mot Kongl. Maj:ts förslag, kan man särskilja två hufvudslag. Det ena utgöres af sådana, som gå ut på att visa, att den framlagda utvidgningsplanen är för stort tilltagen och därför kan bli billigare; det andra afser, att äfven i förhållande till denna plan omkostnaderna synas vara väl stora för lärare och undervisning i de olika afdelningarna. Hvad det senare slaget beträffar, vill jag ej bestämdt påstå, att icke anledning kan förefinnes att något närmare undersöka, om ej måhända några jemkningar och nedsättningar i omkostnaderna kunna möjliggöras. Det beror väsentligen på, huru vida Riksdagen finner skäligt, att lärarne vid tekniska högskolan blifva likställda med lärarne vid universiteten. Fastän, som bekant, de olika professorerna der äro ganska väsentligen skiljaktigt sysselsatta, den ene mer än den andre, hafva de dock samma lön. På liknande sätt komme i tekniska högskolan ej alla professorer att få lika mycket att göra, och vill man då pruta något för dem, som komma att få något mindre arbete, är det ju genast ett sätt att söka få en besparing, hvilken emellertid i så fall ej har någon motsvarighet vid universiteten. Det kan måhända äfven finnas andra saker, som möjligen kunna tåla vid någon jemkning; men det är icke vid den gruppen af skäl, som jag ämnat hålla mig, ty jag anser, att Kongl. Maj:ts förslag, att Riksdagen skall för år 1895 till en för de kemiska och mineralogiska afdelningarna afsedd nybyggnad bevilja 50,000 kr., ej beröres af frågan, om några inskränkningar möjligen kunna göras i omkostnaderna för en viss organisations realiserande. Behörigheten af denna nybyggnad är uteslutande beroende på den andra gruppen af utskottets motskäl mot Kongl. Maj:ts förslag, nemligen dem, som angå omfånget af den föreslagna utvidgningen. Af dessa motskäl har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan bemött ett par, och jag instämmer till alla delar i hvad han nämnt rörande elevantalets bestämmande till 120, men vill tillika framhålla mina skäl mot möjligheten att, såsom utskottet tänkt sig, på förhand utgallra elever, som ej sedan komma att visa sig riktigt lämpliga. Jag har äran att sitta i tekniska högskolans styrelse och har der

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

under några år haft det sorgliga uppdraget att, ehuru de lärare, som varit utsedda att pröfva de inträdessökandes kunskaper, förklarar dem kompetenta, nödgas utgallra godkända personer på grund af bristande utrymme. Sant är visserligen, såsom utskottet framhållit, att vid kursernas slut icke alla de vid deras början mottagna eleverna kunna erhålla afgangsbetyg; men det synes mig orimligt begära, att man på förhand skall kunna bedöma, hvilka af de såsom kompetenta förklarade, som af någon anledning vid kursernas slut om 3 till 4 år ej kunna erhålla afgangsbetyg, och just utgallra dem. Kurserna vid tekniska högskolan äro tre- och fyraåriga, och det skulle vara något för denna skola egendomligt, om det visade sig, att alla der mottagna elever med heder genomginge hela läroverket. Huru många äro ej t. ex. de, som efter aflagd mogenhetsexamen af ett eller annat skäl icke mäga vid universiteten taga de examina, som från början utgjort deras mål. Så äfven i detta fall. Vi måste besinna, att enda orsaken till, att elever blifva efter eller afgå under kursen, ingalunda är den, att de äro för svaga å hufvudets vägnar, och ännu mindre den, att de egde otillräckliga förstudier, innan de kommo in, så att resultatet kunde läggas dem till last, som vid inträdet bedömde deras kompetens. Som herrarne veta, fordras för inträde i tekniska högskolan maturitetsexamen på reallinien eller, om sådan ej aflagts, ett motsvarande kunskapsmått i matematik, kemi och fysik samt vissa humanistiska ämnen. När pröfningsnämnden funnit dem besitta dessa kunskapsmått, kan ej styrelsen, som har utgallringen sig ålagd, döma efter annat, än hvad betygen gifva vid handen. De, som icke fått öfverbetyg, utgallras naturligtvis först, och der- efter, när så erfordras, äfven sådana, som hafva öfverbetyg, men ej få rum.

Härvid fästes äfven, på sätt utskottet önskar, behörigt afseende vid intyg om praktisk verksamhet, hvilket räknas såsom öfverbetyg. Men dervid får jag framhålla svårigheten att falla ett säkert domslut, ty dessa intyg om praktisk verksamhet äro ofta mycket sväfvande; och herrarne skola besinna, att det är alldeles ojemförbara verkstäder, som lemnat dem. Man kan känna till en eller annan af dessa verkstäder och veta, att den eller den har nog ej gifvit ett sådant betyg, om ej ynglingen deraf gjort sig förtjent; men i de flesta fall känner ingen i styrelsen till betygsgifvaren, och det är ju för öfrigt gifvet, att man ej af sådana intyg kan begära en sådan likformighet, att man af dem kan erhålla lika god ledning för sitt omdöme, som när samma pröfningsnämnd granskat ynglingarnes kunskaper i teoretiskt hänseende. I sammanhang härmed vill jag för öfrigt nämna, att jag under min 23-åriga verksamhet såsom lärare vid tekniska högskolan haft ganska godt tillfälle att göra jmförelse mellan sådana elever, som, innan de kommo in i läroverket, haft praktisk verksamhet af någon betydelse, och andra, som ej haft det. På samma gång jag villigt erkänner, att det angenämaste för en lärare vid teknisk läroanstalt utan fråga är att hafva elever, som hafva erfarenhet från det praktiska lifvet och som med kunskapsbegär samt liflig önskan att

få behörigt teoretiskt vetande komma till läroanstalten, så är det sannerligen icke alls gifvet, att å andra sidan alla sådana eller ens största delen af dem, som under några år haft praktisk verksamhet, blifva så goda elever, som man kunnat hoppas, därför att de varit ute i praktiken. De, som äro mera begåfvade och sjelfve känt behof af teoretiska kunskaper samt därför komma till ett sådant läroverk, de äro naturligtvis bra. Men de ordinära, som ej äro särskildt mera begåfvade och ofta ej hafva ett sådant inre begär efter kunskaper, utan fått påstötningar af föräldrar, målsmän, vänner och vänners vänner, under det att de sjelfva äro mer eller mindre likgiltiga, de blifva ofta nog ej ens jemförliga med öfriga ordinära elever. Detta anser jag bero derpå, att desamma, medan de varit i praktiken, blifvit så afvanda vid bokliga studier, att de ej äro behörigt mottagliga för den slags undervisning, de nu underkastas. Såsom herrarne veta, är undervisningen vid tekniska högskolan en kursundervisning och ej fri såsom vid universiteten, så att den ene kan ligga 10 år på samma examen, som den andre absolverar på 4 år, utan vid den tekniska högskolan skall detta ske inom viss tid. Äro de då icke vakna och mottagliga för denna undervisning, blir resultatet ganska dåligt, ehuru de varit i praktiken i flera år. Sådana fall har jag flera från min erfarenhet. Jag afser härmed att få betona svårigheten för styrelsen för tekniska högskolan att vid granskning af dessa inträdessökande få ett riktigt begrepp om hvad de der betygen om att de varit så och så länge vid den eller den verkstaden i sjelfva verket innebära. Att stort afseende dervid fästes och har fästs, åtminstone så länge jag varit med i styrelsen, det är emellertid ett faktum. — Jag måste återgå till hvad jag för en stund sedan sade och anser mig nu hafva med skäl ådagalagt, nemligen, att huru det än anordnas, kan man ej begära, att styrelsen vid denna granskning alltid skall kunna just träffa på de personer, som sedan under undervisningens lopp visa sig vara de mest förtjenta, och utesluta just de andra, utan man måste döma efter deras pappersmeriter med hänsyn såväl till teoretiska kunskaper som till praktisk verksamhet. Men det kan då ej heller hjälpas, att somliga kunna komma in, som med tiden draga mindre gagn af undervisningen än vissa andra möjligen skulle kunnat göra, om de ej till följd af sämre pappersmeriter blifvit uteslutne; och vid hvilket läroverk, som på grund af bristande utrymme ej kan mottaga alla kompetente inträdessökande, är väl detta icke händelsen?

Jag vill vidare i sammanhang med elewantalet ytterligare betona hvad herr statsrådet nyss anförde, nemligen att, äfven om — emot hvad jag anser vara önskligt och skäligt — Riksdagen skulle vilja minska detta antal af 120, för hvilka planen är uppgjord, synes det mig alldeles gifvet, att, hvad den ifrågavarande nybyggnaden angår, denna siffra ej bör nedsättas, ty det är alldeles klart, att de inträdessökandes antal kommer att ökas. Utskottet anför såsom ett slags motskäl häremot, att då och då för några år tillbaka voro de ej flere än så och så många. Men gå vi till de sista tre åren, finna vi, att 1891, då ej mer än 80 kunde mottagas,

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

måste 24 stycken kompetente utsofras, och antalet var således då 104. 1892, då 100 fingor mottagas, var det 5, som måste utsofras; således 105 kompetente. År 1893 utsofrades 22; således 122 af pröfningsnämnden godkända såsom besittande de kunskapsmått, som erfordras för inträde. Vi se, att de sista åren visat ett oupphörligt stigande, och detta fastän konjunkturena för de flesta industrier under den ifrågavarande tiden varit så dåliga, som kanske någon i denna kammare kan erinra sig. Det är annars alltid så, att då konjunkturena förbättras, får tekniska högskolan en starkare tillströmning. Men nu hafva vi under dessa, snart sagdt, exemplöst dåliga konjunkturen ändå haft en sådan ökning som 104 år 1891, 105 år 1892 och 122 år 1893. Kan det väl under sådana förhållanden finnas någon sannolikhet för, att 120 skall vara en för stor siffra, om man vill beräkna någorlunda framåt och ej anordna så, att det inom en orimligt kort tid åter måste göras en utvidgning? Min bestämda öfvertygelse är därför, att till och med om man för ernående af några tillfälliga besparingar vid sjelfva hufvudbyggnadens omändring för de närmaste åren vill inskränka sig till ett mindre antal än oftanämnda 120, bör man ändock ej utsträcka detta till den del, som måste byggas ny, och derigenom, för att vinna en så måttlig besparing, som en inskränkning i arealen på rummen skulle medföra, då ändå allt annat behöfver göras nästan likadant, afskåra sig möjligheten att ens om några år kunna taga emot 120, då vi veta, att tekniska högskolans hufvudbyggnad låter omränga sig för mottagande af ett sådant antal, om blott nybyggnaden får göras. Jag skulle, om det föreläge att i alla händelser göra en total ombyggnad, för min del velat förorda, att antalet beräknats högre än 120. Men nu är 120 det rätta, emedan därför blott erfordras en tillbyggnad, då den öfriga delen af huset så kan anordnas, att 120, men ej flere, deri kunna mottagas. Derfor är också siffran 120 enligt min åsigt sjelfklar. Vi hafva ej anledning att gå öfver den, ty då räcker ej sjelfva hufvudbyggnaden till, men ännu mindre kan jag finna något skäl att tänka på ett mindre antal.

Utskottet har vidare fäst sig vid frågan om fyraåriga kurser och säger: "Med afseende å förslaget att göra alla eller de flesta fackskolorna obligatoriskt fyraåriga" vill utskottet uttala sina betänkligheter. Det är emellertid icke meningen att göra alla fackskolorna obligatoriskt fyraåriga. Detta var visserligen i det närmaste komiténs afsigt, men Kongl. Maj:t har biträdt styrelsens förslag, och detsamma går ingalunda ut på, att alla dessa kurser skola göras obligatoriskt fyraåriga. De äro redan obligatoriskt fyraåriga för arkitektur och väg- och vattenbyggnadskonst samt valfritt fyraåriga för mekanister och, såsom det heter, för bergsskolan, beträffande hvilken jag dock strax skall visa, att det i sjelfva verket förhåller sig något annorlunda. Hvad som nu skulle blifva ändradt, vore att för kemister, som uteslutande haft treårig kurs, skulle det blifva valfritt tre- eller fyraårig kurs, men icke obligatoriskt fyraårig. Det föreslår ej Kongl. Maj:t. För mekanister, som nu hafva valfrihet, skulle det blifva den skillnaden, att

för sådana, som vilja blifva maskinkonstruktörer, skulle det blifva fyraårig kurs, men för sådana, som blott vilja ha anställning vid mekanisk fabriksindustri eller annan ej så framskjuten plats, skulle det bli treårig kurs, och det blir naturligtvis hufvuddelen, d. v. s. de, som nu göra treårig kurs. Men de, som ansåge sina krafter räcka till att bli mera framstående ingenjörer, skulle få fyraårig kurs och likaså elektroteknici samt skeppsbyggare, ty för dessa båda slag tillkomma utom de andra mekanisternas ämnen särskilda sådana, som göra för dem en fyraårig kurs nödvändig, om den skall bli tillfredsställande, likasom redan nu är förhållandet med arkitekter samt väg- och vattenbyggare. Hvad bergsskolan beträffar, heter det, som sagdt, att kurserna der för närvarande äro valfritt tre- eller fyraåriga, utom för dem som vilja in i statens tjänst, ty dessa hafva obligatoriskt fyraårig kurs, under det att kurserna vid bergsskolan enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle bli valfritt $3\frac{1}{2}$ - eller $4\frac{1}{2}$ -åriga. Förhållandet är emellertid redan nu det, att bergsskolekurserna efter oafbrutet sommararbete under det sista året först sluta under den fjerde eller femte höstterminen med oktober månads slut. Så när som på $1\frac{3}{4}$ månader, hvilka efter den nya planen skulle tilläggas, äro således bergsskolekurserna redan nu $3\frac{1}{2}$ - eller $4\frac{1}{2}$ -åriga, och förändringen för bergsskolan blir således, hvad kursernas längd beträffar, enligt Kongl. Maj:ts förslag inskränkt till endast $1\frac{3}{4}$ månader. Jag kan således för min del ej heller med hänsyn till kurslängderna finna, att Kongl. Maj:ts förslag gått för långt, utan anser, att, när en omorganisation af tekniska högskolan nu föreligger, det vore ytterst oklokt att ej göra de förändringar, som Kongl. Maj:t i detta fall föreslagit.

Den föreslagna fackskolan för elektrotekniker gillar utskottet odeladt. Men deremot visar det mycken tveksamhet, huruvida det är klokt att vid tekniska högskolan få en fackskola för skeppsbyggeri. Och skälet dertill är, att Chalmers institut förra riksdagen fick penningar till ett lektorat i skeppsbyggerikonst. Men jag tager mig friheten hemställa, om den omständigheten, att Chalmers institut har ett lektorat i det ämnet, bör utgöra ett hinder för tekniska högskolan att i samma ämne få en professur. Då tekniska högskolan har professorer i de öfriga ämnen, hvori lektorat finnas vid Chalmers institut, kan jag ej finna, hvarför ett undantag just skulle göras i skeppsbyggnadskonst, endast emedan Chalmers institut först så sent som i fjol fått ett lektorat i sagda ämne. Hade frågan varit på det sätt omvänd, att professur i skeppsbyggnadskonst i fjol blifvit upprättad vid tekniska högskolan, under det att man nu föreslagit att i samma ämne gifva Chalmers institut ett lektorat, så synes mig deremot, att nödvändigheten af det senare med något fog hade kunnat ifrågasättas. Jag anser nemligen skeppsbyggeri för ett sådant land som Sverige vara af en så stor vikt, att jag obetingadt håller före, att landets förnämsta tekniska läroanstalt, som gifver de bästa och fullständigaste förstudierna samt tillika bereder tillfälle till de bästa, om jag så får säga, sidostudierna, bör förses med en ordinarie läro-

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Ifrågasatt anslag till ny byggnad för tekniska högskolan. (Forts.) stol i detta ämne. En modern skeppskonstruktör i detta ords rätta betydelse har sannerligen behof af så pass omfattande mekaniskt tekniska studier, som endast vid tekniska högskolan här i landet kunna erhållas, och kan svårigen vara betjenad med endast det mindre mått deraf, som Chalmers institut är i tillfälle att bjuda på; men det bästa är godt nog, som ordspråket säger, och det synes mig därför vara tydligt, att vår skeppsbyggareverksamhet lättare skulle kunna reda sig med blott en professur i skeppsbyggnadskonst vid tekniska högskolan än ensamt med ett lektorat deri vid Chalmers institut. I sjelfva verket tror jag dock båda dessa lärostolar vara berättigade, hvar på sin plats, och jag missunnar visst icke Göteborg dess nyinrättade lektorat.

De från och med frågan om elevantalet berörda omständigheterna afse läroverkets blifvande omfattning, och det är uteslutande till denna grupp af frågor, som hänsyn måste tagas, när det gäller att fatta beslut beträffande det nu föreliggande nybyggnadsförslaget. Jag har sökt gifva stöd för den uppfattningen, att denna utvidgning ej är tilltagen i större omfång än skäligt är, och att, derest omorganisationen skall kunna realiseras till den omfattning, man tänkt sig, det är nödvändigt, att denna nybyggnad för de kemiska och mineralogiska afdelningarna kommer till stånd.

Deremot är nybyggnadsfrågan alldeles oberörd af frågan, om lönerna för skolans lärare komma att blifva större eller mindre, äfvensom huruvida anslagen för särskilda årskursers vidmagthållande komma att en smula jemkas. Detta är något, som jag anser med allt skäl böra hållas öppet till en kommande riksdag, och riklig tid för dess noggranna begrundande finnes ju, äfven om den deraf oberoende nybyggnadsfrågan nu afgöres, under de tre byggnadsåren. Kongl. Maj:t har ej heller ifrågasatt, att denna Riksdag skall i det hänseendet träffa några bestämmelser, utan han har blott begärt, att Riksdagen skall för 1895 bevilja 50,000 kr. af de 325,100 kr., som nybyggnaden i fullfärdigt tillstånd skulle kosta.

För min del kan jag icke se, att utskottet gifvit sådana skäl för sitt afslag, som hafva grund i verkligheten, och därför tager jag mig också friheten anhålla om bifall till den kongl. propositionen, att 50,000 kr. måtte för den ifrågasatta nybyggnaden af Riksdagen beviljas för år 1895.

Herr Fränckel: Då man såsom jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, kan man förstå, att, trots de viktiga skäl som Kongl. Maj:t anförde för beviljande af det ifrågavarande anslaget, ekonomiska skäl vid denna riksdag dock kunna förekomma, de der föranleda ett uppskof med utförandet af det här ifrågasatta arbetet, att, såsom utskottet sagt, under förhoppning att den tilltänkta organisationen måtte kunna åtminstone förberedas före nästa riksdag och att då, när ärendet som vi hoppas å nyo kommer före, det anslag, som då blifver beviljadt, måtte blifva så mycket större, att ingen tidsförlust måtte uppstå. Om således detta, som jag nu nämnt, kunnat utgöra skäl för oss att i afseende på klämman följa utskottet, så måste vi dock i afseende på moti-

veringen hysa en annan mening än den, som utskottets majoritet uttalat. Vi kunna nemligen icke biträda den uppfattning, att man för att bemöta — om jag så får uttrycka mig — de goda skäl, Kongl. Maj:t anfört, vill söka motskälén i den organisationsplan, som Kongl. Maj:t framlagt och genom den motivering, som här föreligger, bestämdt skada den framtida utveckling af tekniska högskolan, hvaraf behöfvat af alla blifvit erkändt.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Om man genomläser den kongl. propositionen, skall man finna att Kongl. Maj:t på goda grunder frambållit nödvändigheten af den nu ifrågasatta utvidgningen med tillhörande organisationsplan, och det är ju heller icke någonting att förundra sig öfver. Om vi gå tillbaka till det årtal, då våra förändrade tullförhållanden voro ämnade att göra oss beroende af vår egen industris utveckling, ligger det i sakens natur, att för att fylla dessa industriella behof, för att sköta våra egna fabriker, åstadkomma egna större arbeten och för att utrusta våra egna stora ångbåtar kräfvast tekniska krafter af första rang, hvilka vi måste kunna här utbilda hos oss sjelfva på ett sätt, så att de skola kunna bestå täflan med utlandet. Det var gifvet, att om vår tekniska högskola, hvilken redan till dato fyllt dessa behof på ett så utmärkt sätt, nu skulle kunna förse oss med dessa framstående teknici, måste den undergå en omorganisation och en utvidgning, och då var det ej längre möjligt att nöja sig med något i jemförelse med utlandet ganska underordnad, vi måste inrätta oss så, att vi måste fullt kunna täfla med utlandet, men då var det ju också uppenbart, att vi hittills hade stått tillbaka.

Om man läser det komitébetänkande, som här föreligger i afseende på organisationen af tekniska högskolan, skall man finna, hurusom de flesta stora tekniska läroanstalter i Europa stå på så hög ståndpunkt, att, om vi ens närmelsevis vilja hinna dit, vi måste genomföra en organisation i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad komitén föreslagit, hvartill i första rummet hör, att organisationen blifver så fullständig, att våra ingenjörer och teknici i många olika grenar verkligen blifva sådana af första rang, och detta kunna de blott blifva med den utsträckning, som här ifrågasättes.

Om jag sålunda måste böja mig för de ekonomiska skälén, som utskottet kan vilja anföra för att nu afstyrka Kongl. Maj:ts proposition, tror jag dock, att det vore mycket olämpligt, om Riksdagen i sammanhang dermed nu antog en motivering för detta afslag, som kunde på något sätt rubba den plan, som här, på grund af sakkunniges utredning, föreligger. I det fallet vill jag påvisa, att ärendet varit under behandling först af en utaf sakkunnige män tillsammans med läroverkets förnämsta lärarekrafter sammanstätt komité, att derefter lärarekollegium fått yttra sig och derefter tekniska högskolans styrelse, vid hvilkens yttrande man i många afseenden tagit hänsyn till den åsigt, teknologföreningen i detta fall uttryckt, en förening inom hvilken landets förnämsta praktiska krafter på detta område finnas representerade, samt att slutligen Kongl. Maj:t behandlat frågan och framlagt den i sitt nuvarande skick.

Då frågar jag, mine herrar, om den utredning, som föreligger

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

från utskottets sida, är af beskaffenhet, att man på grund af densamma skall kunna göra några ändringar i den af Kongl. Maj:t framlagda planen.

Från statsrådsbänken är redan påvisadt, att den första punkten, som utskottet har velat använda såsom skäl för sitt afstyrkande, afsåg inskränkning af elevantalet, och jag vill i det fallet icke repetera hvad som förut anförts af såväl herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet som af den näst föregående ärade talaren. Det är redan så grundligt vederlagdt och så klart bevisadt, att det vore rent af småsinnadt att göra en utbyggnad af denna beskaffenhet utan att taga hänsyn till det närvarandes kraf, då Kongl. Maj:t i sin proposition säger, att det är nästan det minsta som kan begäras.

Utskottet fortsätter vidare i sin motivering i afseende å planens beskaffenhet med den nästa punkten, som afser, huruvida man skulle fordra eller icke fordra praktiska kunskaper för inträde vid tekniska högskolan. Jag förstår ej hvad utskottet i detta fall afser. Om meningen vore att genom fordran på praktiska kunskaper för inträdet i skolan man skulle kunna nedbringa antalet elever, tror jag, att man betydligt misstager sig; ty jag är öfvertygad om att tillströmningen snarare skulle blifva större. Men äfven i detta fall föreligger uti handlingarna klar utredning, huru denna praktiska kannedom kan och bör inhemtas före inträdet i skolan, och vidare har tekniska högskolans styrelse redan påvisat, att enligt dess förmenande den bästa praktik, som kan vinnas för elever vid läroverket, är den, som de böra förskaffa sig före sista årets kurs, om den göres fyraårig.

Man kommer sedan till, såsom jag nyss nämnde, utskottets kritik angående huruvida det bör inrättas en särskild afdelning för skeppsbyggeri. Här är redan af föregående talare påvisadt den onaturliga jmförelse, som ligger deruti, att man ansett, att då det inrättats ett lektorat i Göteborg för skeppsbyggeri, borde man kunna undvara ett sådant vid tekniska högskolan. För en hvar, som känner till hvad anspråk vår tid ställer på en ångbåtskonstruktör, är det tydligt, att man af denne begär icke blott att han skall vara skeppskonstruktör i vanlig mening, utan man fordrar äfven af honom att han skall vara ångmaskinskonstruktör, och jag hemställer, huruvida man kan tänka sig en sådan anordning af den tekniska undervisningen för en sådan man, att han skulle för att få komma i åtnjutande af undervisning i skeppsbyggeri nödgas resa till Göteborg för att under några månader få vara med om den undervisning, som der består eleverna i skeppsbyggeri. Dessutom är det klart, att den skeppsbyggnadskonst som här kan begäras är af beskaffenhet, att den fordrar helt andra undervisningsämnen än de, hvaruti undervisas vid den lägre kursen i Göteborg. Här är nemligen frågan om stora tretusentonsbåtar och pansarbåtar, och för sådana skepps byggande lär väl svårigen ett lektorat i Göteborg räcka till med den förberedande undervisning, som i öfrigt derstädes förekommer. Om jag på denna branche af teknik ställer samma anspråk på fulländning som på andra om-

råden, är det gifvet, att de här berörda fackskolorna äro på sin plats och måste tillhöra den tekniska högskolan, om den eljest skall förmå fylla sitt ändamål.

Jag skall ej trötta kammaren med att gå vidare i granskning af utskottets motivering för sitt afslag, men jag hade tänkt mig, att om nu Första Kammaren, hvilken jag är öfvertygad om är lika intresserad som jag af att detta ärende måtte blifva på bästa sätt löst, nu kommer att biträda utskottets förslag, man åtminstone bör tillse, att den skrifvelse, som i detta ämne afgår till Kongl. Maj:t, ej måtte i sin motivering innehålla några så beskafade bestämmelser, som kunna rubba den så sakrikt uppgjorda och så fullständigt för ändamålet afpassade plan, som nu föreligger.

På dessa skäl hade jag tänkt mig, att, om man skulle bifalla utskottets förslag sådant det föreligger, man skulle ur motiveringen stryka från sid. 146 andra stycket som börjar "i öfverensstämmelse med", och sluta med första stycket på sid. 148, därför att hvad som i öfrigt är sagdt i denna motivering afser rent ekonomiska frågor, såsom lärarelöner, möjligheten att göra besparingar i anläggningskostnader m. m., och detta är naturligtvis något, som bör tagas i betraktande, då man får ett års andrum, innan man skrider till arbetets utförande. Men att Riksdagen skulle på de lösa bevisningsgrunder, som här förekomma, jemförda med den sakkunniga utredning, som finnes i komitébetänkandet och i Kongl. Maj:ts proposition, gifva sig in på att möjligen förderfva den blifvande planen för denna viktiga läroanstalt — det är hvad jag skulle vilja förebygga genom mitt förslag.

Herr Almström: Det tycktes mig, som om den föregående ärade talarens yttrande hade bort utmynna i ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty han har sannerligen icke anfört något skäl, hvarför det samma icke skulle kunna bifallas. Han har kritiserat alla de skäl, som utskottet anfört, men har för egen del, då han yrkat afslag på propositionen, ej kunnat anföra ett enda motiv, hvarför den borde afslås. Utskottet anför dock i sin motivering *ett* skäl, nemligen att det antal elever, som här äro antagna, eller 120, skulle vara för stort, och på den grund yrkar utskottet, att ny utredning måtte ske, och antager att denna skall visa, att antalet årligen berättigade inträdessökande skulle vara mindre än 120, till följd hvaraf också byggnaden skulle kunna utföras till mindre dimensioner.

Den föreliggande frågan sönderfaller i två delar, byggnadsfrågan och organisationsfrågan. Med den senare hafva vi ej nu mycket att sysselsätta oss, det är egentligen blott den förra, som här föreligger.

Då jag var en af dem, som af tekniska högskolans styrelse tillkallades för att afgifva yttrande öfver den byggnadsplan, som förelåg, har jag haft tillfälle att sätta mig in i förhållandena och har dessutom till följd af andra omständigheter haft tillfälle att taga kännedom om arbetena i skolan. Jag anser för min del, att

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

det är en förlust i många hänseenden att uppskjuta detta arbetes påbörjande. Utom det att det är osäkert hvad en kommande Riksdag skall besluta, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att för närvarande äro de ekonomiska förhållanden, under hvilka byggnadsarbetet skulle kunna bedrifvas, så fördelaktiga, att man svårigen kan påräkna att de skola länge fortfara sålunda, hvadan ett arbete, som nu påbörjas, ovilkorligen bör komma att ställa sig billigare än ett, som uppskjutes på ett år eller längre tid. Hvad vidare beträffar frågan om byggnadens storlek, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, utom det att vid denna läroanstalt skola uppfostras alla (jag talar om tekniska högskolan i allmänhet) de blifvande ledarne för vår industri, hvilken vi hoppas och hafva anledning hoppas skall nå en allt större och större utsträckning, man dessutom för allmänna arbeten behöfver ett stort antal personer i olika riktningar för att fylla de anspråk på teknisk bildning, som numera ställas af stat och kommun å många dess embetsmän. På sid. 116 i betänkandet finnas ock anförda, hvilka embets- och tjänstemän behöfva åtnjuta undervisning vid tekniska högskolan, och om herrarne vilja kasta ett öga derpå, skolen I finna, att det är ett ej ringa antal. De måste finnas inom flera af statens förvaltningsgrenar, såsom vid dess jernvägars byggnads-, maskin- och trafikafdelningar, väg- och vattenbyggnads-corpsen, telegraf- och telefonverkets tekniska afdelning, flottans ingenjör- och minafdelningar, fyringenjörscorpsen, skeppsmättningskontrollen, statens gevärs- och sprängämnestillverkningar, dess geologiska undersökning, bergsstaten, öfverintendentsembetet, patentbyrån, myntverket, kontroll- och justeringsverken, de kemiska stationerna för jordbruket och näringarna, yrkesinspektionen, de tekniska undervisningsanstalterna o. s. v.

Det är gifvet, att, förutom det stora behof, industrien har af tekniskt utbildade män, äfven statens och kommunens behof af sådana blifva allt större med hvarje år.

Jag skulle ej här yttra mig om organisationen — det är en fråga, som ej för tillfället föreligger — men jag vill dock här uttala att jag delar den åsigt, som af herr ecklesiastikministern och den andre talaren i ordningen blifvit framställd. Jag anser äfven, att en utvidgning af kurserna till fyraåriga i stället för treåriga är inom vissa högskolans afdelningar alldeles nödvändig. Jag anser också, och det har utskottet jemväl medgifvit, att på elektroteknikens område behöfvas mycket vidlyftigare kurser än de nuvarande samt att på den kemiska afdelningen fyra år äro alldeles nödvändiga.

På grund af hvad förut anförts och af hvad jag nu haft äran yttra, anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Svedelius: Med den utgång, som denna fråga redan inom utskottet fått, inser jag, att det finnes mycket ringa sannolikhet för att vinna framgång för Kongl. Maj:ts förslag inom Riksdagen. Då jag emellertid haft äran deltaga såsom ledamot i komitén för

utredning af denna fråga, har jag ansett det vara min pligt att nu yttra några ord om den motivering, som utskottet anført för sin hemställan.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Jag har redan till stor del blifvit förekommen af föregående talare och skall därför försöka fatta mig kort, äfven om jag måste i någon mån upprepa hvad som redan blifvit sagdt. Komitén yttrar: "De ständigt fortgående uppfinningarna inom näringslivets alla områden och den för vår tid betecknande rastlösa verksamheten på industriens mångskiftande fält skapade nya tillämpningsområden för de tekniska vetenskaperna och utvidgade redan befintliga till förut ej anadt omfång, medförande ett ständigt stegradt behof af personer med grundlig teknisk bildning, lämpliga till vårdare och främjare af de många vidtomfattande intressen, som har behöfde tillgodoses", och vidare: Dessa yrken växte nemligen oafbrutet och hastigt samt stälde på sina målsmän allt högre fordringar med hänsyn till kunskaper och fardigheter, för att de skulle kunna följa och motsvara den rastlösa utvecklingen på industriens alla områden.

Sanningen af dessa uttryck framgår ganska tydligt af de siffror, som föreligga rörande elevantalet. Medeltalet för åren 1883—91 utgjorde 73, då likväl deruti ej ingingo de 24, som under sista året, 1891, i följd af bristande utrymme ej bereddades inträde. Om jag lägger till dessa, så blir medeltalet under dessa år 76. Jemför jag så detta medeltal med medeltalet under de fem sista åren 1889—93, finner jag en ökning till 104, och, på sätt redan nämnts, var antalet under år 1893 godkända elever 122.

Det förefaller vid sådant förhållande besynnerligt, att utskottet kunnat uttala någon tvekan, huruvida antalet 120 skulle kunna anses berättigadt. Inom komitén uttalades tvärtom den åsigten, att denna siffra var väl låg, då man naturligtvis ej borde vidtaga en så pass omfattande ändring som den ifrågasatta utvidgningen för att komma endast till ett mål rörande elevantal, som redan vid anläggningens fullbordan var uppnådt, utan man måste äfven tänka på framtida större behof; men man ansåg sig böra stanna vid 120 därför, att om man skulle vidare utsträcka antalet, skulle dermed följa en mycket betydlig och kostsam ändring af helt annat slag, i det att *då* en mycket stor ombyggnad af hela lokalen ansågs blifva erforderlig. Detta är orsaken, hvarför man stannade vid denna siffra, och föga tänkte man, att en anmärkning i den rigning utskottet framställt skulle göras deremot.

Hvad beträffar utskottets uttalande rörande fackskolorna, har redan af herr Åkerman påpekats, att det ej tyckes vara så farligt med den saken, som utskottet har antydtt, i ty att redan väg- och vattenbyggnadsfackskolan för närvarande har fyraårig kurs och arkitektskolan likaledes fyraårig kurs, och det har väl ej kunnat vara utskottets mening, att en inskränkning skulle göras i de redan *nu varande* kurserna. Kongl. Maj:t har föreslagit obligatoriska fyraåriga kurser inom fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi endast för maskiningeniörer och skeppsbyggare, men fjerde året frivilligt för dem, som egna sig åt mekanisk fa-

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

briksindustri, och för den kemisk-teknologiska fackskolan är af Kongl. Maj:t också föreslaget, att den fjerde årskursen skulle vara frivillig. Aterstår sålunda blott fackskolan för elektrotekniken, och det är ju möjligt, att vid en ny granskning af frågan det skulle anses lämpligt att inskränka denna till blott 3-årig. Jag tror det dock ej med särskild hänsyn till den ofantliga betydelse, som elektrotekniken i våra dagar har för industriens utveckling.

Hvad beträffar invändningen mot anordnande af en underafdelning för skeppsbyggnadskonsten, har redan tillräckligt blifvit sagdt för att vederlägga hvad utskottet yttrat; jag vill blott tillägga, att uti ett land med det läge som vårt och med de förutsättningar, som här finnas till en större utveckling af vårt sjöväsen, synes det ej vara för mycket, om det på två ställen i landet skulle kunna vara tillfälle att få inhemta nödiga kunskaper i detta yrke, och med den lärarekraft, som är medgifven genom anslående af medel till ett lektorat vid Chalmerska slöjdskolan i detta ämne, synes icke det viktiga målet vara vunnet, och det vore väl minst sagdt egendomligt, om landets tekniska högskola skulle sakna en lärarebefattning af högre grad i detta ämne.

Hvad lärarepersonalen angår, kan naturligtvis derom mycket vara att säga. Meningarna kunna ju vara delade, huru långt man bör gå i fråga om den undervisning, som skall lemnas. Jag föreställer mig dock, att den allmänna meningen i landet är den, att icke vårt land skall utmärka sig i motsatt riktning mot öfriga civiliserade länder i fråga om möjligheten att erhålla större och utvidgade kunskaper i yrken, som i våra dagar spela så stor roll inom dessa samhällen. Vill man här gå lika långt och vill man låta svenska medborgare inhemta kunskaper jemngoda med i öfriga civiliserade länder, lär man icke kunna stanna vid att anvisa lärarekrafter, som icke motsvara hvad som ansetts nödvändigt annorstädes. — Vill man utgå från denna åsigt, torde man vara nödsakad att anbringa lärare inom de kategorier, som här af Kongl. Maj:t blifvit föreslagna, d. v. s. lärare med den befogenhet och med de mera utvecklade kunskaper, som i förslaget framstälts, genom inrättande af professorsplatser och likaledes bereda dem en aflöning så beskaffad, att den motsvarar billiga anspråk från de män, som egna sig åt yrken af denna beskaffenhet, då inom det praktiska lifvet aflöningarna oftast sättas så höga, att lockelsen för dessa mera framstående, dugande och bildade män kan blifva synnerligen stor att lemna lärarekallet och egna sina krafter åt det praktiska, till skada, utan tvifvel, för denna undervisning. Derfor är det enligt min uppfattning nödvändigt att icke tänka sig dessa aflöningar satta så lågt, som det af utskottets motivering synes framgå varit tankegången inom utskottet. Men denna fråga föreligger ju, såsom af en föregående talare blifvit antydt, icke direkt i Kongl. Maj:ts proposition. Den kan ju i alla händelser blifva föremål för en framtida utredning.

Utskottet har antydt, att "beträffande den i öfrigt för tekniska högskolan ifrågasatta ordinarie utgiftsstat har utskottet ej ansett sig för närvarande böra ingå i någon närmare granskning". Då

utskottet icke gjort detta, torde det icke heller vara lämpligt eller möjligt att inlåta sig i bemötande af de anmärkningar, som utskottet i följande rader antydningssvis har att göra emot hvad som föreslagits. Jag tror mig endast kunna försäkra, att, då denna fråga var före inom komitén, man der ganska noga nagelför med anspråken från de respektive lärarne i de olika ämnena och inom de olika afdelningarna, och nedprutningen gjordes inom komitén till lägsta belopp, som ansågs vara möjligt för att kunna vinna det ändamål, som ansågs vara det första af allt, nemligen undervisningens bedrivande på ett ändamålsenligt och riktigt sätt. Äfven detta hör till de frågor, som framdeles, och då mera i detalj, kunna komma att underkastas en närmare granskning, men jag tror dock icke, att synnerligen stora nedprutningar i anslaget blifva möjliga, såvidt man önskar fylla det åsyftade ändamålet. I utskottets betänkande följer sedan i ordningen antydan att göra inskränkningar i byggnadsplanen, men af hvad jag redan anført äfvensom af hvad föregående talare antydt, synes mig uppenbart, att icke någon synnerlig sådan inskränkning skall kunna göras, så vidt man vill, att det ändamål, som är ifrågasatt, skall uppnås, och det torde vara en föga välbetäckt besparing, om man, sedan byggnaden nått och jemnt är färdig, finner, att man icke vunnit det åsyftade målet, att man icke kan ernå hvad man velat, eller också att man nödgas kort derefter ingå med begäran om en utvidgning af byggnaden. Jag tror därför, att det vore synnerligen oklokt, om någon afrutning eller förändring i afseende å byggnaden skulle beslutas.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Då utskottet emellertid i hufvudsak uttalat sig välvilligt för förslaget och antydt, att en annan utgång skulle vara att vänta vid en blifvande kongl. proposition i ämnet, vill jag för närvarande icke yrka på afslag på utskottets förslag, ehuru jag naturligtvis, på grund af hvad jag anført, gerna såge, att Kongl. Maj:ts förslag måtte blifva antaget, om så skulle vara möjligt. Jag ber dock att få taga fasta på denna utskottets utlofvade välvilja till en annan gång, och jag ber också, att, då detta förslag kommer, som jag hoppas, under förnyad pröfning, utskottet då äfven måtte fästa afseende vid de anmärkningar, som nu blifvit gjorda emot utskottets motivering. Jag ber därför att få instämma med herr Fränckel i hans yrkande i fråga om ändring af motiveringen, på det att icke, genom antagande af denna, sådan den här föreligger, Kongl. Maj:t måtte känna sig bunden vid att inkomma med ett nytt förslag, baserad på den af utskottet afgifna motiveringen.

Herr Boström, Filip: Innan jag nu går att med några ord bemöta de anmärkningar, som af fyra föregående ärade talare gjorts emot utskottets föreliggande betänkande, ber jag få förutskicka den anmärkning, att redan vid första behandlingen inom utskottet både jag och mina kamrater ifrån Första Kammaren stälde oss på rent bifall till Kongl. Maj:ts framställning i afseende å byggnadsfrågan. Men med anledning af den diskussion, som der fördes, och med anledning af ett besök, som vi gjort i skolan, och dels af

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

samtal, som vi haft med vederbörande i denna fråga, hafva vi för vår del funnit, att ärendet ovilkorligen skulle vinna på, att icke något beslut om nybyggnaden nu fattades. Då vi dessutom enade oss om ett uttalande, att om Kongl. Maj:t föresloge en förkortad byggnadstid, och sålunda hela företagens fullbordan icke skulle, genom ett års uppskof, komma att fördröjas, trodde vi för vår del, att saken skulle, som man säger, komma att ligga bättre, om man för detta år afsloge det af Kongl. Maj:t begärda byggnadsanslaget och i stället inväntade ett förslag, som, till äfventyrs i en annan riktning, kunde vara något mera inskränkt än det, som nu föreligger.

Jag ber nu att få beröra några af de anmärkningar, som blifvit gjorda emot den förändring i förslaget, som utskottet tänkt sig. Här hafva mycket skarpa anmärkningar blifvit gjorda med afseende på den tvekan, som utskottet uttalat om det elevantal, som hvarje år bör uti tekniska högskolan inkomma. Den, som läst statistiken häröfver, och den, som sett, huru stor procent af detta elevantal, som lemnat tekniska högskolan utan att derifrån hafva fått afgangsbetyg, finner också ganska tydligt, att deraf framgår, att ett ganska stort antal af dessa hvarje år inträdande elever icke varit egnade till de yrken, som de tänkt sig skola blifva deras lifsuppgift. Det är också naturligt att så skall vara förhållandet. Det har, såsom herr Åkerman uttalade, icke varit några andra vilkor för att komma in i tekniska högskolan än en fullständigt genomgången maturitetsexamen på reallinien jeller också examen på latinlinien, med högre betyg i de matematiska ämnena, eller också en inträdesexamen, baserad på de förkunskaper, som fordras vid afläggande af maturitetsexamen.

Det är ju naturligt, att föräldrar, som äro bosatta i Stockholm och hvars barn tagit studentexamen, men icke hafva klart för sig, hvart de sedan skola taga vägen, skola hafva det önskningsmålet att få sina barns uppfostran fullbordad i den stad, der de hafva sin bostad, i synnerhet om denna uppfostran derigenom blir mycket billigare. Det är ju naturligt, att, om man icke fordrar annat än maturitetsexamen, ett stort antal af dem, som nu söka sig in på praktiska banor, utan att förut hafva genomgått en praktisk kurs, i realiteten visa sig icke hafva de kvalifikationer, som erfordras för att blifva vetenskapligt utbildade teknici. Det synes mig därför, att, om man fordrade för inträde i en del af dessa kurser inom tekniska högskolan en obligatorisk praktisk kurs, derigenom stora fördelar skulle komma att vinnas. Jag erkänner, att önskningsmålet redan nu varit, att sådana praktiska kurser skulle genomgåas af dessa elever. Jag tror för min del, att det icke skulle vara lämpligt, om man fordrade allt för långa sådana kurser. Jag har t. ex. hört röster höjas för att man skulle fordra en 1-årig praktisk kurs efter genomgången maturitetsexamen. För min del tror jag, att en så lång tid skulle onödigt fördyra kursen för dessa elever, men om man under de tvenne sista somrarne låter eleven genomgå en praktisk kurs vid någon mekanisk verkstad och af verkstadens föreståndare få intyg om att han under tiden visat sig ega praktiska anlag och håg för den undervisning, som bibringas i tekniska

högskolan, är jag för min del öfvertygad om, att den stora procent, som visat sig icke hafva genomgått och tagit examen vid tekniska högskolan, härigenom skulle högst betydligt reduceras.

Utskottet har emellertid icke absolut uttalat sig om detta antal af 120 elever i hvarje kurs, utan blott trott, att det till äfventyrs är för högt.

Här har framstålts och kommer ytterligare af den talare, som efter mig har ordet, att framställas anmärkningar emot den tvekan, utskottet uttalat med afseende på den föreslagna fackskolan för skeppsbyggeri. Jag, som representerar en af våra största mekaniska verkstäder, en mekanisk verkstad, som har till specialitet att göra sjö-ångmaskiner, kan naturligtvis icke vara annat än på det högsta intresserad af att den bildning, som erfordras för sådana ingenjörer, skall kunna i tekniska högskolan erhållas. Jag har också, för min del, i början under inga vilkor velat vara med om det uttalande, som här blifvit gjordt, men anledningen, hvarför jag frångått min ståndpunkt, var det bestämda uttalande, som faldes till mig personligen af en aktad ledamot af Andra Kammarern, representant för Karlskrona stad. Han sade, att det naturligtvis skulle vara fördelaktigt, om landet har råd, att äfven här i Stockholm en sådan fackskola åvägbringades. Han trodde dock, med det ringa antal elever, som här i landet egna sig åt denna specialitet inom den tekniska undervisningen, att det kan vara fullt tillräckligt, att en sådan kurs kan vinnas vid Chalmerska skolan i Göteborg. Han ansåg, för sin del, att två med hvarandra parallela kurser i denna underafdelning af den tekniska undervisningen verkligen skulle komma att blifva så litet besökta, att det skulle, med de ekonomiska förhållanden, som i vårt land äro rådande, blifva temligen dyrbart att anordna sådana kurser. Jag har för min del trott, att om man i den Chalmerska skolan mest egnade sig åt skeppsbyggeri, skulle man vid den fackskola, som man här är betänkt på att bilda, egentligen egna sig åt ritning af sjö-ångmaskiner. Han ansåg för sin del, att en sådan fackskola icke skulle behövas. Detta, och endast detta, har varit anledningen till att jag vågat vara med om ett uttalande, sådant som det, hvilket här föreligger.

Man har också talat om den organisationsplan, som föreligger i Kongl. Maj:ts förslag i förevarande punkt. Utskottet har allt ifrån början enats om att göra det uttalande om ett förslag, som går ut på att de nu befintliga lektorerna vid tekniska högskolan skulle göras till extra ordinarie professorer, att det icke komme att vinna Riksdagens bifall. Med den sparsamhet, som under de sista åren visat sig vid nya tjensters tillsättande och med den fruktan man har för pensionsstatens tillväxt tror jag säkert, att ett sådant förslag icke skulle komma att blifva Riksdagens beslut. Jag tror därför, då besparingar kunna komma att göras genom att en del lärarekrafter ersättas med lägre aflönade sådana och en del lärarebefattningar skötas af extra lärare, och då jag för min del, af personer, som känna till förhållandena, blifvit mer och mer

Ifrågasatt anslag till ny byggnad för tekniska högskolan. styrkt i denna min uppfattning, att utskottets uttalande verkligen kan komma att realiseras.

(Forts.) Det är under uttalande af att vi, för vår del, som afstyrkt Kongl. Maj:ts förslag om anslag till nybyggnaden, äro lifligt intresserade för att denna fråga måtte komma till ett snart afgörande, och då man har all anledning tro, att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag skall kunna hinna inkomma med ett förslag, något minskadt i ett som annat hänseende, som jag tror, att allt skäl kan vara att bifalla hvad utskottet här föreslagit, hvarpå jag anhåller att få framställa yrkande.

Friherre von Otter: Det är i en del af motiveringen till statsutskottets utlåtande i denna punkt, som jag icke har kunnat följa utskottet och därför anfört min reservation. Denna del af motiveringen återfinnes på sid. 148, der utskottet, efter att hafva framhållit betydelsen och nödvändigheten af en särskild fackskola för elektroteknik, yttrar sig sålunda: "deremot hyser utskottet någon tvekan med afseende å behovet af en fackskoleafdelning för skeppsbyggnadskonst vid tekniska högskolan, då 1893 års Riksdag genom beviljande af anslag till en lektorsbefattning i skeppsbyggeri vid Chalmers tekniska läroanstalt gaf sitt bifall till det definitiva ordnandet vid nämnda anstalt af en fackskola för skeppsbyggeri".

Jag kan naturligtvis icke annat än hysa den största aktning för det omdöme, som den siste ärade talaren gifvit beträffande betydelsen af den Chalmerska skolan och för det omdöme, som han hade inhemtat af en framstående fackman i detta afseende. Men det oaktadt kan jag, för min del, icke underlåta att uttrycka den mening, att i detta utskottets uttalande ligger ett öfverskattande af hvad den Chalmerska skolan förmår uträtta och ett underskattande af hvad man afsett med denna särskilda afdelning för skeppsbyggeri i tekniska högskolan. Denna skeppsbyggeriafdelning inom den Chalmerska slöjdskolan är egentligen kommen ifrån flottans station i Karlskrona. Den började der såsom en skeppsbyggeriskola för flottans varf, för att uppfostra verkmästare för flottans ändamål. Derifrån flyttades den till navigationsskolan i Göteborg i ändamål att lemna tillfälle att uppfostra praktiska byggmästare för skeppsbyggnadsverksamheten i vårt land i allmänhet. Att denna skola skulle kunna förmå frambringa allt hvad vi behöfva i detta hänseende, det tror jag, för min del, icke vara möjligt.

Ser man nu efter hvad komiterade tänkt sig i afseende på denna afdelning inom den tekniska högskolan, skall man finna, att komiterade dermed afsett, att dermed skulle åstadkommas en afdelning, hvori skulle kunna utbildas marin-ingenjörer och konstruktörer vid verkstäder för byggande af fartyg och sjö-ångmaskiner. Det har af en föregående talare påpekats, att den Chalmerska skolan skulle vara mäktigt att uppfostra hvad man kallar skeppskonstruktörer. Den Chalmerska skolan är afsedd att uppfostra praktiska skeppsbyggmästare, men alls icke några skeppskonstruk-

törer. Vi hafva ju inom vårt land stora namn äfven i detta afseende. Vi hafva en Chapman, en Carlsund, ja, äfven John Ericson, och man kan ju säga, att dessa namn fått europeisk betydelse inom skeppsbyggnadsfacket, oaktadt det icke funnits någon annan läroanstalt för skeppsbyggnadskonsten än den Chalmerska skolan. Men detta bevisar ingenting. Ett land med de förutsättningar för skeppsbyggeri, som Sverige eger, vågar jag påstå kan hafva rätt att fordra, att vid dess högsta tekniska läroanstalt skall finnas en lärostol för detta viktiga ämne. Jag tror, att om en sådan lärostol uppstår, skall den blifva till välsignelse för vårt land.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Jag skulle, för min del, med största tillfredsställelse kunna biträda den kongl. propositionen, men jag tror det vara oklokt att göra det. Jag tror icke, att frågan förlorar det minsta på att den under ett år får mogna. Då, såsom en föregående talare sade, utskottets motivering på det hela är välvillig, tror jag, för min del, att det bästa man kan göra för närvarande är att bifalla hvad utskottet här föreslagit. Jag skulle äfven, då jag kritiserat en del af motiveringen, kunna vara med om att stryka denna del af densamma, men jag har en viss fruktan för att göra en sådan större uteslutning i en motivering. Jag kan taga bort hela motiveringen, men att stryka en viss del deraf, därför har jag, som sagdt, en viss fruktan.

Då jag hoppas, att, då denna fråga vid nästa tillfälle kommer före, Kongl. Maj:ts regering har tagit hänsyn till de invändningar, som blifvit gjorda emot utskottets motivering i afseende på denna afdelning inom den tekniska högskolan, så fruktar jag icke heller några farliga följder af att motiveringen står kvar.

Jag inskränker mig, herr talman, till att helt enkelt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att I, mine herrar, troligen aldrig eller åtminstone högst sällan hafven sett ett utskott afstyrka ett förslag med en förslaget så rekommenderande motivering, som i detta fall skett. Det är så långt ifrån att utskottet uttalat någon betänklighet mot sjelfva hufvudsaken i den kongl. propositionen, att utskottet fast hellre skrivit sin motivering så, att den innehåller en alldeles direkt uppmaning till regeringen att inkomma med ett nytt förslag i samma riktning, och detta redan vid nästa riksdag. Nu hafva dock här några anmärkningar gjorts mot motiveringen. Jag skall be att få säga några ord om densamma, icke om sjelfva innehållet utan om huru motiveringen i formelt hänseende ter sig.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att en ganska väsentlig skilnad förefinnes mellan det sätt, hvarpå utskottet uttalar sig å pag. 147 och i början af pag. 148, och det sätt, hvarpå utskottet uttalar sig i det stycke, som begynner med orden "Hvad derefter angår de förändringar". I den första delen uttalar sig utskottet på ett mycket mildt sätt. I afseende på frågan om lärjungarnes antal gör utskottet icke något bestämdt påstående eller yrkande, utan säger blott, att det "torde kunna sättas i fråga". Utskottet

Ifrågasatt sätter detta sitt frågetecken för att sedan ifrågasätta, huru vida
anslag till ny icke lämpligt vore att vid inträdet af eleverna fordra, att de
byggnad för skulle hafva på något sätt öfvat sig i praktiskt afseende.
tekniska hög-
skolan.

(Forts.)

Den andra punkten rör frågan, om kurserna skola vara fyra- eller treåriga, och äfven der uttalar sig utskottet mycket litet kategoriskt. Det "föreställer sig", icke att kurserna kunna vara treåriga, utan att den fjerdre årskursen skulle kunna vara frivillig.

Den tredje punkten gäller den mycket omtalade fackskolan för skeppsbyggnadskonst, och der uttrycker sig utskottet allra mildast. Utskottet säger icke mer, än att utskottet "hyser någon tvekan med afseende å behofvet" af denna fackskola. Detta är ju i högsta grad lindrigt. Utskottet säger icke ens, att det hyser tvekan, utan endast att det hyser *någon* tvekan. Kan man uttrycka sig på ett gentilare sätt, då man står med frågande sinne?

Dessa äro nu de punkter, mot hvilka de starkaste anmärkningarna gjorts. Och icke lära de betyda mycket, i synnerhet då nu så många sakkunnige hafva inlagt kritik af hvad sålunda sagts med ett litet frågetecken i slutet.

Den andra delen af motiveringen gäller lärareplatserna. Om den har varit full enighet i utskottet. Der är utskottet betydligt bestämdare och säger, att utskottet får såsom sin mening uttala, att det framställda förslaget icke bör genomföras. Der ligger, såsom synes, själfva kärnpunkten i utskottets motivering, den punkt, på hvilken utskottet har lagt en verklig vikt.

Alltså, hvad innebär utskottets motivering, om den antages? Jo, en hemställan till Kongl. Maj:t först och främst derom, att Kongl. Maj:t ville låta anställa en undersökning, huru vida man bestämdt skall vara skyldig emottaga 120 elever, huru vida den fyraåriga kursen bör vara obligatorisk eller frivillig och huru vida en särskild fackskola för skeppsbyggnadskonst är alldeles nödvändig. Derjemte uttalar utskottet såsom sin mening, att det icke anser, att vissa lärareplatser vid tekniska högskolan böra förvandlas till professurer. Skall jag draga någon slutledning af utskottets motivering, är det den — hvars rättighet bestyrkes af den diskussion, som förts inom utskottsafdelningen — att om Kongl. Maj:t kommer med ett förslag, som bibehåller den ifrågasatta förändringen rörande lärareplatserna, skall det mötas med afslag. Men kommer Kongl. Maj:t med ett förslag, som bibehåller åtskilliga af de saker, vid hvilka satts ett frågetecken, kommer icke detta förslag att blifva afslaget.

Här har yrkats dels strykning af motiveringen, dels afslag å utskottets kläm. Hvad blir följden, om motiveringen strykes och klämman godkännes? Jo, att på motsatt håll göres den slutledning, att Första Kammaren icke alls vill vara med om, att en undersökning anställes rörande förenämnda tre punkter. Om åter klämman förkastas och Kongl. Maj:ts förslag godkännes, hvilken konklusion drager man då? Jo, att Första Kammaren vill icke blott icke vara med om en undersökning om nämnda tre punkter, utan vill icke ens vara med om att uttala, att dessa lärarebefattningar icke böra förvandlas till professurer. Följden deraf blir,

att på motsatt håll en afgjord misstänksamhet mot denna fråga kommer att uppstå, då deremot för närvarande frågan ligger så gynnsamt som möjligt, ty såsom obestriddigt faktum kan jag framhålla, att inom afdelningen fans icke mer än en mening derom, att tekniska högskolans undervisning bör utvidgas och att skolan behöfver delvis ombyggnad.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden tror jag, att I, mine herrar, skolen medgifva, att ett bifall till utskottets kläm är det gynsammaste, som för tekniska högskolan kan vinnas, och icke blott det gynsammaste efter dagens konjunkturer, utan verkligen något positivt gynnsamt. Men ett afslag å utskottets kläm är verkligen till skada för skolan, och ett utstrykande af motiveringen är också till skada, i det att derigenom utsigten till framgång vid kommande riksdag minskas.

På alla dessa grunder har jag, som ursprungligen i utskottet yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, af intresse för förslagets framgång deltagit i utskottets framställning. Och anhåller jag nu att få yrka bifall dertill.

Herr Almén: Jag vill icke neka till, att, då jag hörde den siste talarens anförande, jag blef tveksam, om jag skulle yttra mig. Jag skulle icke hafva gjort det, om jag icke begärt ordet dessförinnan. Då jag nu en gång är här, vill jag uttala min mening i denna fråga, som jag anser vara ganska vigtig.

Om man tänker på den liberalitet, hvarmed Riksdagen år efter år beviljar betydliga anslag till universiteten, till de vetenskapliga institutionernas förbättrande, till ökande af antalet lärare, synes sanneligen, som om man också borde kunna vänta bifall till förslag, som, icke så ofta återkommande, afse en utveckling af vårt förnämsta tekniska läroverk. Tager man vidare i betraktande, att de elever, som utgå från de högre läroverken, hufvudsakligen blifva tjänstemän och lärare, skickliga sådana, hvilka äro förtjente af sina inkomster, men hvilka flertalet räknar till de tärande, under det att ingenjörerna höra till dem, hvilka om icke direkt producerande, dock i väsentlig mån bidraga till produktionens höjande och tillförskaffande af de inkomster, som staten i ökad grad år för år behöfver, synes mig, att man äfven från den synpunkten med skäl kunde vänta ett bifall till allt, som rör den tekniska undervisningens förbättring. Jordbruket lemna nu, såvidt jag känner, sina idkare knappast skälig inkomst, ännu mindre något öfverskott till täckande af de ökade utgifter, som ett tidsenligt försvar kräfver. Vi måste vid sådant förhållande se efter, huru vida icke inkomster kunna anskaffas från andra håll. Och hvad ligger då närmare än att förbättra industrien och att begagna de naturliga resurser, vårt land i så rikt mått eger. Men härtill fordras skickliga ingenjörer och teknici i tillräckligt antal. Sådana utbildas i denna högskola och skulle kunna göra det i ännu högre grad, om skolan finge det understöd, som den så väl behöfver.

Dessa skäl synas mig tala för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Ifrågasatt
anslag till ny
byggnad för
tekniska hög-
skolan.
(Forts.)*

Nu säges å andra sidan, att motiveringen är så välvillig och frågan så klar, att det är bättre att nu afslå den, då den kommer igen vid nästa riksdag och då går så mycket bättre. Jag respekterar gerna dessa åsigter och förstår väl, att de, som äro hemma i den högre politiken, hvilken är för mig främmande, kunna följa denna grundsats. Men då jag icke förstår den, följer jag den andra åsigten. Här föreligger en fullständig utredning af frågan, som är klar. Då frågar jag, hvarför skall jag icke få rösta för detta anslag? Det är några punkter, som haka och som skola tagas bort. Jag tycker, att utskottet, som varit så välvilligt stämd för frågan, sjelf kunde hafva kommit med ett förslag. Framtiden är oviss och få se, om det icke blir värre att få pengar nästa riksdag. Kunna vi få något nu, böra vi såsom kloka politici taga det, ty "en fogel i hand är bättre än tio i skogen".

På dessa skäl och hufvudsakligen på det skäl, att de medel, som användas till den tekniska undervisningens förbättring, äro lika väl använda som de medel, hvilka användas på det rent lärda området, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande utskottets hemställan i förevarande moment yrkats, dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wærn* m. fl. begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 47 mom. 1 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 40.

Härefter anförde herr talmannen, att beträffande utskottets motivering i afseende på ifrågavarande moment yrkats, af herr *Fränckel*, att ur densamma skulle uteslutas den del, som å sid. 146 i utlåtandet börjar med orden "I öfverensstämmelse med" och å sid. 148 slutar med orden "fackskola för skeppsbyggeri".

Härpå gjordes propositioner, först på bifall till herr *Fränckels* nyssberörda yrkande samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölls.

48 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

49 punkten.

Herr *Ölander*: Utskottet har tillstyrkt det begärda anslaget åt de lägre tekniska yrkesskolorna med vilkor att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke finge öfverstiga, hvad vederbörande kommun i kontant tillsköte för skolan. Deremot har utskottet afstyrkt en inom Andra Kammaren väckt motion, att detta vilkor skulle förändras derhän, att dessa medel icke skulle få öfverstiga, hvad vederbörande kommun eller enskilda i kontant tillsköte för skolan. Det förefaller mig dock, som om denna motion vore ganska väl grundad. Med det vilkor, som nu ligger till grund för anslaget, skulle detta visserligen komma städerna till godo, men i mycket ringa grad gagna landsbygden. Det låter nemligen icke gerna tänka sig, att en landskommun skulle vilja anslå några medel till en lägre teknisk skola, som ganska få skulle komma att få nytta af, nemligen de, som bodde närmast. Dessa skolor äro naturligtvis att betrakta såsom aftonskolor, der arbetaren efter slutadt arbete kan komma i tillfälle att njuta den undervisning, som der meddelas. Det är icke tänkbart, att arbetaren efter dagens tunga skulle vilja gå en qvart, en half mil eller längre för att erhålla denna undervisning. Följden är naturligtvis, att anslag af ifrågavarande beskaffenhet icke gerna förekomma på landsbygden. Men deremot finnas på åtskilliga ställen, och särskildt i den ort, der jag är bosatt, ganska många stora industriella anläggningar, der dels arbetsgifvaren, dels arbetsgifvaren och arbetarne tillsammans tillskjuta icke så obetydliga belopp för att erhålla en skola sådan som de ifrågavarande och njuta de fördelar, som dermed äro förenade. Då är det väl hårdt, att dessa skolor, hvilka åstadkommits genom enskildas uppoffringar, skola hafva mindre fördelar än de skolor, till hvilka kommuner, naturligtvis med mycket mindre uppoffringar, gifva anslag. Jag förstår ej, hvarför icke ett sådant

*Statsunder-
stöd åt lägre
tekniska
yrkesskolor
m. m.*

Statsunder-
ståd åt lägre
tekniska
yrkesskolor
m. m.
(Forts.)

vilkor, som det föreslagna, skulle kunna omfatta äfven dessa enskilda uppoffringar. Vi veta, att i en fråga af alldeles enahanda beskaffenhet, nemligen i frågan om anslag till föreläsningsskurer för arbetsklassen, är vilkoret på det sätt affattadt att "kommuner eller enskilde skolor böra tillskjuta minst lika mycket som staten". Och jag anser att i detta afseende böra dessa lägre enskilda tekniska skolor stå på samma ståndpunkt och åtnjuta samma fördelar. Nu har utskottet sagt att dermed ett större anslag skulle vara erforderligt. Detta är måhända sant, men jag tror, att medlen skulle vara ganska väl använda.

Naturligtvis är det icke min mening att för närvarande yrka bifall till motionen, men jag har velat framhålla dessa af mig nu angifna omständigheter, på det att möjligen Kongl. Maj:t, vid framläggande af proposition i ämnet till nästa Riksdag, skulle vilja beakta desamma.

Herr Walldén: Det är verkligen så, att det anslag, som nu utgår för ifrågavarande ändamål, är, redan med det vilkor, som nu är stadgadt, alldeles otillräckligt. Detta har herr Bokström med flere motionärer i Andra Kammaren påvisat och yrkat anslagets höjande från 35,000 till 40,000 kronor. Det är ju ganska naturligt och öfverensstämmande med den praxis, som i allmänhet följts — ganska märkliga undantag hafva dock emellanåt gifvits — att, då icke någon förhöjning af Kongl. Maj:t ifrågasatts, utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka sådan på grund af enskild motionärs framställning. Och det må ju vara ganska riktigt. Man måste emellertid beklaga, att omständigheterna icke af Kongl. Maj:t befunnits medgifva en framställning om anslagets förhöjning.

Motionärerna hafva ganska riktigt anfört, att tekniska skolans styrelse vid afgifvande af förslag till fördelning af 1893 års anslag underdånigst fästat Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på, att anslaget vore alldeles otillräckligt, och hemställt, att detsamma måtte höjas med 5,000 kronor. Såsom ledamot af tekniska skolans styrelse är jag i tillfälle nämna att äfven vid den i februari månad i år verkställda fördelningen af innevarande års anslag har tekniska skolans styrelse gjort framställning om anslagets höjande, såsom mig synes på mycket goda och giltiga skäl. Denna framställning har emellertid afgifvits för sent för att kunna inkomma innan statsregleringspropositionens afgifvande.

Ifrågavarande läroanstalter synas verkligen hafva motsvarat ett behof och hafva tagit ganska god fart. När år 1886 anslaget bestämdes till nuvarande belopp, funnos endast tjugu lägre tekniska skolor med omkring 2,600 lärjungar. 1892 funnos 28 dylika skolor och 1893 tillkom en skola, nemligen den i Luleå, som också begärt att få del af detta anslag. Detta kunde icke ske på annat sätt än att bidragen till de 28 äldre skolorna måste minskas. Naturligtvis är det icke rätt att, när skolorna kommit i verksamhet och börjat få förtroende samt växande antal lärjungar, nedsätta deras bidrag för att lemna bidrag äfven åt nya skolor. Nu har ytterligare en skola tillkommit, nemligen Backmanska stiftelsens myo-

ket väl vitsordade skola i Hedemora, hvilken har ett icke obetydligt antal lärjungar. Tekniska skolans styrelse kunde icke tillstyrka, att någon del af anslaget lemnades såsom bidrag till skolan i Hedemora, emedan det då varit nödvändigt att än ytterligare nedsätta bidragen till de äldre skolor, som redan kommit i åtnjutande deraf. Men styrelsen hemställde hos Kongl. Maj:t, huruvida icke Kongl. Maj:t skulle kunna af andra medel, som stode till Kongl. Maj:ts disposition, lemna äfven nämnda skola något understöd. Och det lärer, efter hvad jag inhemtat, också skett. Det öfriga disponibla anslaget åtgick till de äldre skolorna. Men om flera skolor tillkomma eller behofvet af bidrag till de äldre skolorna ökas, finnas icke några medel. Jag tror därför, att det är ytterst viktigt, såvidt man vill att denna goda sak fortfarande skall främjas och icke stanna i växten, att anslaget blifver höjdt.

I sakens nuvarande läge kan det icke vara min mening att framställa annat yrkande än på bifall till utskottets förslag. Men jag har dock icke velat underlåta att frambålla sakens verkliga vikt, under förhoppning att frågan skall komma igen till nästa riksdag och då i sådant skick, att den kan leda till den framgång, den verkliga i hög grad förtjenar.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

50—54 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

55 punkten.

Herr Boström, Filip: Såsom kammaren behagade finna hafva samtliga statsutskottsledamöter från Första Kammaren reserverat sig mot utskottets förevarande förslag. Kongl. Maj:t har föreslagit, att Riksdagen måtte till ersättande af medel, som öfverintendentsemetet fått förskjuta för inmurning af värme- och ventilationsapparat i musikaliska akademiens byggnad på extra stat för 1895 anvisa ett deremot svarande, till fullt krontal jemnadt belopp af 12,361 kronor. Nu har musikaliska akademien gång efter annan fått förständigande af Kongl. Maj:t att se till, att denna brist, hvarmed akademien under en lång följd af år balanserat, blefve af dess egna medel täckt. Gång efter annan har akademien förklarar, att några medel härtill icke finnas, samt att den för sin del icke anser möjligt att begagna sig af de donationsfonder, som blifvit till akademien lemnade, att betala en sådan utgift som denna, då staten för öfrigt bekostat utgifterna för byggandet af akademiens hus. Det är visserligen sant, att af donationsfonderna finnas tre, den Bergerska, den Carlénska och den Benedicks'ska, uppgående till sammanlagdt något öfver 31,000 kronor, hvilka icke äro afsedda för vissa ändamål, men det synes i alla fall akademien olämpligt och otillständigt att använda de medel, hvilka

Statsunderstödd å lägre tekniska yrkesskolor m. m. (Forts.)

Godtgörande af förskjutna medel för musikaliska akademiens byggnad.

Godtgörande af förskjutna medel för musikalska akademiers byggnad. (Forts.)

enskilda personer donerat till uppehållandet af den verksamhet, akademien fått sig föresatt, till en sak sådan som den förevarande. Då det sålunda visat sig, att akademien icke kan af egna medel afbetala detta förskott, som öfverintendentsembetet snart måste hafva guld, tror jag för min del att något annat sätt icke finnes att afhjelpa saken, än att Riksdagen beviljar de medel, som erfordras. Med anledning häraf får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets utlåtande i ämnet.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på den föredragna punkten endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

56—71 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

72 punkten.

Statsunderstödd för utgifvande af Nordiskt medicinskt arkiv.

Herr Alin: Utskottet yttrar i denna punkt, att med hänsyn till denna tidskrifts betydelse för den medicinska forskningen i vårt land utskottet funne det *angeläget*, att dess fortfarande utgifvande blefve genom ett ökad understöd af allmänna medel tryggadt. Men utskottet hemställer dock, att det af Kongl. Maj:t begärda anslaget å 3,200 kronor måtte nedsättas till 2,000 kronor. Det synes dock, som om, med hänsyn till den betydelse, utskottet tillerkänt tidskriften "Nordiskt medicinskt arkiv", utskottet skulle kunnat taga i betraktande, huruvida icke möjligen någon af de öfriga tidskrifter, till hvilka utskottet tillstyrkt anslag, kunde vara af mindre betydelse i jmförelse med ifrågavarande tidskrift, så att den besparing, utskottet ansett kunna vinnas genom nedsättning af detta anslag, skulle kunna åstadkommas genom nedsättning af anslaget till någon annan tidskrift. Jag tänker härvid på t. ex. anslaget till tidskriften "Acta mathematica", hvilket utskottet föreslagit att utgå med oförändradt belopp. Man skulle måhända kunna hålla före, att detta anslag skulle kunna något nedsättas till förmån för "Nordiskt medicinskt arkiv", om man tänker på hvilken betydelse för vårt land "Acta mathematica" kan hafva i jmförelse med den, utskottet sjelft tillerkänt "Nordiskt medicinskt arkiv". Utskottet har dock icke valt denna utväg, utan i stället den, att utskottet hänvisat till det anslag, som Riksdagen anvisat åt Kongl. Maj:t till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande, ett anslag, som Riksdagen ställt till Kongl. Maj:ts förfogande att användas till de ändamål, som Kongl. Maj:t efter fri ompröfning kan anse lämpliga. Det synes mig dock icke lämpligt, att utskottet genom en dylik anvisning söker inskränka Kongl. Maj:ts förfoganderätt

öfver ifrågavarande anslag, och det har för öfrigt funnits så mycket mindre skäl för utskottet att gifva en hänvisning till detta anslag, som vederbörande departementschef i Riksdagen förklarar detsamma redan nu vara för sitt ändamål *otillräckligt*. Då jag således finner, att utskottet sjelft anser det angeläget, att ifrågavarande tidskrifts tillvaro betryggas genom allmänna medel, och jag icke kan finna det sätt lämpligt, hvilket utskottet valt för att kunna nedpruta det begärda anslaget — så anser jag mig böra hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

*Statsunder-
stöd för ut-
gifvande af
»Nordiskt
medicinskt
arkiv».*
(Forts.)

Herr Boström, Filip: Den föregående ärade talaren ansåg, att det varit lämpligt, att utskottet föreslagit en nedsättning af det anslag, som under föregående år utgått med 4,000 kronor till tidskriften "Acta mathematica", och i stället hemställt om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i detta ämne oförändradt. Jag ber därför att få nämna, att utskottet verkligen en gång fattat ett sådant beslut, men då detta blef bekant för utgifvaren af "Acta mathematica", instälde han sig i utskottet och visade med tydliga handlingar, att han på tidskriften gjort en förlust af 3,000 kronor om året. Under sådana förhållanden kunde utskottet icke stå fast vid sitt beslut, utan hemstälde i stället om beviljande af den nu föreslagna summan, hvilken ock under alla de år, jag haft plats i utskottet, befunnits tillbörlig. — Hvad nu denna punkt beträffar, så är det gifvet, att alla möjliga skäl förefinnas för att bevilja det begärda anslaget, och jag har också varit af den mening, att det borde gifvas oafkortadt. Men då detta icke kunde gå för sig utan att man i stället gjorde nedsättning på andra anslag, som än mindre kunde anses för stora, så trodde man, att, när det var fråga om ett så litet tillskott från den fond, som herr Alin omnämnt, som 1,000 kronor, det skulle kunna vara möjligt för Kongl. Maj:t att deraf lemna bidrag med detta belopp. För öfrigt får jag säga, att, då det för några år sedan var fråga om att höja anslaget till resestipendier och utgifvande af läroböcker och lärda verk, statsutskottet erhöll en utredning om det sätt, hvarpå det dittills varande anslaget användts, och att utskottet då ansåg, att åtskilliga af de ändamål, hvartill dessa penningar utgifvits, möjligen varit af mindre betydelse. Utskottet förestälde sig därför att en summa af 1,000 kronor möjligen skulle från detta anslag kunna lemnas till den ifrågavarande tidskriften.

Dessa äro anledningarna dertill, att utskottet tillåtit sig att föreslå en nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, och får jag med stöd deraf hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Jag kan icke annat än i allo instämma med herr Alin. Det synes mig, att det rätta åskådningssättet här är att uppskatta dessa publikationers vigt och sedan efterse, om denna är så stor, att den är värd de uppoffringar från statens sida, som äro ifrågasatta. Gör man så i detta fall och vill man höra efter på kompetent håll, tror jag man skall erhålla visshet derom, att denna tidskrifts betydelse för den medicinska vetenskapen är så

Statsunder-
stödd för ut-
gifvande af
»Nordiskt
medicinskt
arkiv».
(Forts.)

stor, att den är väl värd det anslag, som därför begärts. Att sedan inlåta sig på spekulationer, huru det behöfliga anslaget skulle kunna från det ena eller andra hållet fyllas, synes mig vara ett ganska vågadt tillvägagående. Kongl. Maj:t har ock förmodligen pröfvat den möjlighet, som utskottet ifrågasatt, och icke funnit densamma afsevärd samt därför begärt anslaget, sådant som det föreslagits. Jag anser därför, att om man en gång öfvertygat sig derom, att ändamålet, d. v. s. tidskriftens uppehållande, är värdt den uppoffring från statens sida, som dermed skulle vara förenad, bör också anslaget beviljas på det sätt Kongl. Maj:t föreslagit.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:t i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

73—80 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

81 punkten.

Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinness-
sjuke.

Herr Kerfstedt: Utskottet har såsom motiv till afslag å den motion, jag med flere framburit, hänvisat till den utredning, som i ämnet lär vara ävägabratt af Kongl. Maj:t, men utskottet har icke visat, på hvad sätt denna utredning blifvit gjord, om den skett i motionens syfte eller kanske det endast är ett förslag utan utredning, som äfven i motionen påpekats, nemligen om att förlägga en asyl för obotligt sinnessjuka till Örebro. I sådant fall kvarstår dock vestra Sveriges behof, som blifvit i motionen tydligen påvisadt med siffror och utdrag från de statistiska uppgifter om hospitalsvården, som medicinalstyrelsen lemnat för år 1891. Härigenom har ådagalagts, att i åtskilliga af de folkrika länen i vestra Sverige, såsom Elfsborgs län, Skaraborgs län, Göteborgs och Bohus län samt äfven Hallands län, det finnes ett stort antal sinnessjuka, som icke kunna komma i åtnjutande af vård på hospital, beroende derpå, att vårt närmaste hospital, det på Hisingen, är ett af de mindre, som endast har plats för 175 patienter, och att den ny-uppförda vårdanstalten i Lund är så upptagen af patienter från Skåne, att det högst sällan, om någonsin, är möjligt att få plats vare sig på dess asyl eller hospital för patienter från något af de nyss uppräknade länen. För att afhjelpa detta behof hade motionärerna tankt sig, att det vore önskligt, att utredning gjordes derom, huruvida icke, nästa gång fråga uppstår om anslag till en asyl eller ett hospital, denna anstalt kunde förläggas till vestra delen af landet och möjligen få plats å Hisingen eller annorstädes, hvarest en kommande utredning kan komma att föreslå såsom lämpligast. För

att af chefen för medicinalstyrelsen kunna få upplysningar härom, har jag tagit mig friheten att reservera mig mot utskottets afstyrkande af motionen, och till dess jag fått höra, hvad han kan komma att anföra, har jag icke något yrkande att göra. Emellertid får jag påpeka det trängande behofvet för vestra Sverige af att antingen erhålla en asyl eller åtminstone att det otillräckliga hospitalet på Hisingen måtte utvidgas, och att detta behof icke kan anses afhjelpat derigenom, att en asyl förlägges till Örebro. Hvar och en kommun, som hyser intresse för olyckliga medmänniskor, som förlorat förståndet, vill hafva en sådan anstalt så nära som möjligt, ty en lång transport af de sinnessjuka är en stor olägenhet.

För att visa, huru stort behofvet af en vårdanstalt är för två af de angifna länen, vill jag endast anföra det sakförhållande, att, enligt uppgifter för de sista fem åren, hafva af 78 sinnessjuka män och 92 sinnessjuka kvinnor inom Göteborgs och Bohus län, för hvilka man sökt inträde på hospital, endast mottagits 33 kvinnor och 52 män. Och från Hallands län hafva under samma tid af 17 sinnessjuka män och 41 sinnessjuka kvinnor, för hvilka inträde sökts på hospitalet å Hisingen, endast 9 af de förra och 6 af de senare kunnat mottagas. Dessa siffror visa tydligt det stora missförhållande, som eger rum å vestkusten i fråga om de sinnessjuke antal och dem, som komma i åtnjutande af hospitalsvård.

För närvarande har jag, såsom jag förut sagt, icke något yrkande att göra.

Herr Almén: Huru vida motionen bifalles eller afslås, kan väl synas vara af mindre betydelse, då deri endast begärts en utredning. Då jag emellertid befarar, att ett bifall till motionen skulle kunna vålla ett eller annat års uppskof med lösningen af en fråga, som alla anse böra lösas ju förr desto hellre, så anser jag mig skyldig att lemna några upplysningar. Jag anser mig äfven härtill skyldig af ett annat skäl, det nemligen, att hos mängden råder en icke oväsentlig okunnighet rörande en mängd hospitalsfrågor, hvilka med hospitalens utvidgning fått ökad betydelse.

Motionärerna säga i slutet på första sidan, att "den tidpunkt är inne, då man kanske noggrannare än hittills bör tillse, att platserna för nya vårdanstalter utväljas så, att de olika landsändarne i detta afseende få sina behof lika väl tillgodosedda. Undersöka vi, huru dessa förhållanden nu äro, finna vi synnerligen beaktansvärda ojemnheter". Såsom skäl för detta uttalande anföra motionärerna å sid. 2 en vidlyftig tabell, hvaraf man kan se, hvilken procent af hospitalsberättigade sinnessjuka inom de olika länen vunnit inträde på statsanstalt, men icke, huru vida procenten är större för de län, som äro försedda med statsanstalt, än för de län, som sakna anstalt.

I förbigående må anmärkas, att tabellens siffror afse ett enda år, 1891, och därför icke innebära allmän giltighet. Förhållandena vexla från det ena året till det andra. I det afseendet vill jag nämna, att redan år 1892 procenten af vårdade ökats för Södermanlands län från 38 till 44 %, för Östergötlands län från 30 till

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinness-
sjuke.
(Forts.)*

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.*
(Forts.)

36 %, för Stockholms län från 34 till 39 % och för Hallands län, som af motionärerne särskildt omnämes såsom mindre lyckligt lottadt, från 20 till 28 %. Men oafsedt dessa vexlingar under olika år, kan man med skäl fråga: visa de anförda siffrorna verkligen, hvad motionärererna dermed velat visa? Visa de verkligen, att det procentantal af till vård berättigade, som intagas på statens anstalter, är större för de län, der sådan anstalt finnes, än för de, der anstalt saknas? Man skulle väntat, att motionärererna, för att kunna lemna ett svar på denna fråga, icke skulle uppdelat sin tabell efter fallande procent, utan i två grupper, den ena innefattande de län, der anstalt finnes, och den andra de län, der sådan icke finnes. Detta är det enda sätt, hvarpå man kan komma till ett riktigt resultat. Jag har med ledning af motionärerernas uppgifter gjort en sådan uppdelning och dervid kommit till det resultat, att procenten af vårdade är i län med anstalt följande: Malmöhus 45 %, Vesternorrlands 40 %, Södermanlands 38 %, Stockholms 34 %, Östergötlands 30 %, Upsala 29 %, Gotlands 26 %, Kronobergs 25 %, Göteborgs och Bohus län 23 % och Vermlands 22 %. De län, som sakna anstalt, förete åter följande procent: Vestmanlands 47 %, Örebro 38 %, Kopparbergs 34 %, Gefleborgs 34 %, Kristianstads 32 %, Blekinge 28 %, Skaraborgs 27 %, Jemtlands 25 %, Kalmar 21 %, Hallands 20 %, Elfsborgs 20 % och Jönköpings 16 %.

Då man rör sig med siffror, bör man emellertid icke endast räkna upp dem, utan äfven granska dem. Undersöker man dessa siffror, finner man, att inom de sex sista med anstalt försedda länen vårdas af dessas sinnessjuka inom anstalt endast 22—30 %. Af de fem första länen, som sakna anstalt, vårdas af dessas sinnessjuka deremot både flere eller 32—47 %, och för hvarje af dessa län ett större antal än för något af de sex sista länen, som ega anstalter. Vestmanlands län, utan anstalt, har 47 % af dess sinnessjuka vårdade å anstalt, under det att Upsala och Östergötlands län, inom hvilka Sveriges största hospital sedan äldre tider förefunnits, hafva endast 29 och 30 % vårdade. Om man närmare granskar de af motionärererna anförda siffrorna, finner man således, att de snarare bevisa motsatsen af hvad man dermed velat bevisa, än de tala för motionärerernas åsigt.

Motionärererna säga vidare på sid. 3: "I verkligheten ställa sig sålunda förhållandena ofördelaktigast för Elfsborgs, Hallands, Vermlands och Göteborgs och Bohus län, eller, med andra ord, det är de vestligaste provinserna af mellersta Sverige, som äro i det största behovet af vårdanstalters upprättande på statens bekostnad för sinnessjuka."

Vermlands, Göteborgs och Bohus län och Hallands län höra nog till de sämst lottade, men Hallands län, som saknar anstalt, är endast två procent sämre än Vermlands och Göteborgs och Bohus län, som hafva anstalter. Af Hallands läns sinnessjuka vårdades för öfrigt 1892 redan 28 % inom anstalter. Hallands län var alltså då i detta hänseende bättre lottadt än Kronobergs, Göteborgs och Bohus län, Vermlands län, samt endast en procent efter Upsala län 1891, ehuru dessa fyra län ega statsanstalter, under det att

Hallands län saknar sådan anstalt. Jag ser i detta förhållande ett ytterligare bevis därför att den omständigheten, att ett län har en anstalt belägen derinom, är af ingen betydelse för den frågan, huruvida ett större eller mindre antal af dess sinnessjuka erhålla vård å anstalt eller icke.

Såsom ett ytterligare skäl för sin åsigt, att vestkusten, om jag får använda det uttrycket — jag menar dermed vestra Sverige — har särskildt svårt att få sina sinnessjuka vårdade å statsanstalt, anföra motionärerna derjemte några siffror, visande huru många under angifven tid nekats inträde å Göteborgs hospital, och dessa siffror har motionären äfven i sitt anförande i dag åberopat. Men hvad bevisa väl dessa siffror? Jo, hvad hvarje ledamot i kammaren sedan länge känner, nemligen att det är ofantligt svårt att bereda sinnessjuka inträde på hospital, ty der är brist på platser, men detta förhållande gäller för hela landet och icke blott för Göteborgs och Bohus län och Hallands län. Således, siffrorna äro väl rigtiga, men slutsatsen origtig. I detta hänseende vill jag också anföra några siffror, som bestyrka min uppfattning. Efterser man förhållandet de båda åren 1891 och 1892, finner man, att derunder hafva på grund af brist på platser till medicinalstyrelsen remitterats ansökningar till ett antal af, från Göteborgs hospital 39 och 31, från Kristinehamns 35 och 47, från Stockholms 57 och 69, från Upsala 49 och 30 samt från Hernösands 35 och 47. Göteborgs hospital har sålunda i detta afseende varit lyckligare lottadt än Kristinehamns, Stockholms, Upsala och Hernösands hospital. Vill man draga slutsatser af siffror, måste man jemföra dem med andra och närmare granska dem och icke blott åberopa dem, eljest blifva de vilseledande.

Det är en stor skilnad mellan förr och nu beträffande betydelsen af ett hospitals läge. Förr i verlden, då hospitalen tillhörde de län, inom hvilka de voro belägna, och endast samma län tillhöriga sjuke der mottogos, då var det af största betydelse, om ett hospital fans inom länet eller ej. Men sedan staten för flere år tillbaka öfvertagit hela hospitalsväsendet och alla hospital blifvit rikets gemensamma tillhörighet, hafva alla till hospitalsvård berättigade personer lika god rätt till inträde derstädes, hospitalet må ligga hvar som helst och den sökande må bo hvar som helst, en hvar i den ordning, som behörig ansökan om hans intagande inkommit, med undantag blott på grund af särskilda omständigheter, såsom den sjukas stora våldsamhet och dylikt. Detta synes mig herrar motionärer hafva till en viss grad förbisett, då de tala om vigten af att få ett hospital än här och än der. Nu komma alla sjuke in med lika rätt, och skilnaden består endast i den högre transportkostnaden för de län, som hafva lång väg till hospitalet, i jemförelse med dem, inom hvilka ett hospital är beläget. Då emellertid här icke framlagts förslag om att bygga ett nytt hospital, utan att bygga en ny *asyl*, får man icke förbise den stora skilnad, som i detta afseende förefinnes emellan hospital och asyl, i det att kostnaden i regeln alltid betrides af staten vid transport till asyl. Då redan nu blott få personer föras direkt från hem-

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

orten till en asyl, utan först till hospital, hvarifrån de flyttas till asyl, så följer häraf, att det betyder litet eller intet, hvarest asylen är förlagd. Häremot kan man visserligen invända, att åtskilliga personer dock öfverföras direkt från hemmet till någon asyl. Javäl, men om ock så egt rum hittills, så kommer det icke att ofta inträffa i framtiden, ty i den mån som utrymmet ökas på hospitalen, kommer man alltid att i första hand föra de sjuka dit, därför att man der mottager dem, som anses botliga, och man ju så länge som möjligt hoppas, att de sjuke skola kunna botas. Man kan nu säga, att detta blott är en gissning af mig, men jag svarar härtill, att den har goda skäl för sig, och jag kan bekräfta min mening med fakta. Den nya asylen i Lund med 684 platser befolkades på ett och ett halft å två år med patienter, af hvilka de allra fleste flyttades från förut med obotliga sinnessjuka försedda hospital, och detta skedde på statens bekostnad. Att en utgift härför drabbat staten, derom bekymrar sig ingen.

Motionärerne säga öfverst å sidan 4, att den för 20 år sedan uppgjorda planen för hospitalens utvidgning i hufvudsak realiserats, men att "endast utvidgningen af det äldre hospitalet på Hisingen har uteblifvit, utan att ersättas af någon annan anstalt inom mellersta Sveriges vestra del".

Meningen härmed förstår jag ej, ehuru jag åtskilligt funderat öfver hvad dermed afses. Något äldre hospital på Hisingen har aldrig funnits, men väl fans ett gammalt hospital vid Gamlestaden, på andra sidan om Göta elf, hvilket var i så miserabelt skick, att det slopades och ersattes med det nya hospitalet på Hisingen. Med uppförandet af detta hospital realiserades alltså planen jemförelsevis hastigt. Då någon mening väl ändå skall finnas i de anförda orden, så har jag tänkt mig, att de kunna syfta på det förhållandet, att det varit påtänkt att vid hospitalet på Hisingen inrätta en afdelning för vård af första klassens patienter, men att denna plan ännu icke blifvit realiserad. Då jag dessutom uppburit åtskilligt klander därför att denna afdelning ännu icke blifvit inrättad, der man skulle kunna mottaga förmögnare patienter från den närbelägna staden, må det tillåtas mig att angifva skälen, hvarför hittills icke något kunnat åtgöras åt saken. Jag vill icke förneka, att här är ett behof, som bör tillgodoses, men när bör sådant ske? Härpå får jag svara, att behofven visserligen måste tillfredsställas, men det större behofvet framför det mindre.

Får jag döma efter de ansökningar, som inkommit till medicinalstyrelsen, i de fall, der hospitalsberättigade icke kunnat vinna inträde, så kommer icke i medeltal mera än 2 å 3 sådana ansökningar årligen i fråga om patienter tillhörande första klass, men deremot uppgår antalet af sådana, hvilka tillhöra andra och tredje klasserna, årligen till 2 å 3 hundra. Mot 100 ansökningar föranledda af bristande plats å allmän klass kommer kanske en rörande första klass. Tages vidare i betraktande att de förmögnare lättare kunna få vård i hemmen och att deras resurser äro mycket bättre än de, som i detta hänseende stå de fattige till buds, så torde ingen kunna förneka, att icke behofvet af ökad antal platser är

störst för de fattige, icke blott därför att de hafva små resurser utan i första rummet därför, att 100 obemedlade sakna plats, medan detta är fallet med endast en af de förmögna. Jag vet nog, att klander icke uteblifver för framtiden, därför att intet redan åtgjorts för anordnandet af en första klass vid Göteborgs hospital, men jag tröstar mig med, att äfven i andra fall går det på samma vis. Klander får man, huru man än gör. Jag tror det tillhör embetsverket. Är man emellertid inne i frågan, bör man icke gå in till Riksdagen och begära anslag för en asyl för första klassens patienter i Göteborg, men låta de många hundra tillhörande allmän klass vänta. Hvar sak har sin tid, och därför måste man ännu vänta härmed.

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Att motionärerna hafva de bästa afsigter, faller mig icke in att betvifla. Jag är derom lifligt öfvertygad. Men då Göteborgs stad, i närheten hvaraf redan länge funnits ett hospital, onekligen har ett fördelaktigt läge med goda kommunikationer och så vidare, synes det mig, att denna del af vestra Sverige med angränsande län icke är sämre lottad än andra orter. Jag skulle härpå kunna anföra flere siffror och flere skäl, men vill icke nu dermed trötta kammaren. Förbises bör icke, att här icke är fråga om nya hospital utan om nya asylor, och för befolkningen är det temligen likgiltigt, hvar dessa ligga. Motionärerna säga på något ställe, att denna del af Sverige icke får någon nytta af nya asylor i Upsala eller Örebro. Men jag bör härom uppläsa, hvar de sjelfve säga: "Att de vestra provinserna, hvilkas behof af vårdanstalter för sinnessjuka, såsom ofvan visats, är i hög grad trängande, och detta i betydligt högre grad än någon annan del af landet, ej skulle hafva stor direkt fördel af en asyl, förlagd så långt mot ostkusten som i Upsala, ligger i öppen dag. Bättre vore då, om Örebro blefve platsen för den nya asylen, men med full visshet torde kunna uttalas, att sedan uppmärksamheten rigtats på förhållandet, lika lämplig, om icke än lämpligare, plats bör kunna erhållas längre mot vestkusten". I det hänseendet ber jag få erinra om huru förhållandet varit med asylen i Lund. Denna är ju också rätt aflägsen. Jag frågar då, om icke denna ändå medfört några fördelar för den vestra delen af riket. Jo, väsentliga! Der finnas 684 platser. Dessa besattes inom ett par år med högst få undantag med patienter, som förut varit intagna å hospital. Asylen befolkades med patienter från hospitalen, äfven Göteborgs, och der blef således ett stort antal platser lediga. Särskildt från Göteborgs hospital gingo två sändningar. Vestra Sverige hade således en väsentlig fördel af inrättandet af asylen i Lund. På liknande sätt tillgick det när Piteå asyl öppnades. De dyrbara transporterna hafva betalats af staten. Det bryr ingen sig om, blott de enskilde slippa betala.

Vidare säga motionärerna "att, sedan uppmärksamheten rigtats på förhållandet, lika lämplig, om icke än lämpligare plats bör kunna erhållas längre mot vestkusten". Detta synes naturligt för den, som icke är inne i frågan, men den som vet hvad som fordras för ett godt val af plats för en asyl, måste erkänna att så

Om upprättande af en ny asyl för sinnessjuka.
(Forts.)

icke är förhållandet. Uppmärksamheten har varit fäst härpå i 20 å 30 år. Då fråga är om upprättande af hithörande anstalter, tillsättes vanligen en komité af Kongl. Maj:t. Inom komitén sitta erfarne hospitalsläkare. Komitén söker ut den bästa plats som finnes. Enligt uttalande af den senaste komitén, som tillsatts i sådant syfte, är Upsala den för en asyl bästa plats, som finnes i riket. Denna åsigt har jag delat. Skulle asyl icke der kunna komma till stånd, har alternativt föreslagits Örebro. Jag vill erinra att Örebro har ett centralt läge med goda kommunikationer, ovanligt billiga pris å byggnadsmaterialier och lifsförnödenheter, gynsamma vattenförhållanden, men brist på närbelägen park, något som dock kan genom planteringar åstadkommas. Svårigen kan inom Halland, Bohuslän eller Vestergötland utfinnas någon plats, som kan täfla med någon af de nu nämnda, för anläggning af en större asyl. Huruvida någon lämplig plats i vestra Sverige ens finnes härför, kan med skäl betviflas. För den icke sakkunnige synes detta otroligt; för den, som har reda på alla på frågan inverkan omständigheter, är detta deremot icke svårt att förstå. Mångahanda vilkor fordras för att en plats skall vara lämplig för en stor asyl. Först och främst måste asylen ligga i närheten af en stor stad. Inom de nämnda landskapen finnes icke någon annan stor stad än Göteborg, hvarom jag strax skall tala. Af stor betydelse äro äfven kommunikationerna och prisen. Förläggas asylen till landsbygden eller en mindre stad, blifva kommunikationerna vanligen sämre och prisen högre icke blott å byggnadsmaterialier och dylikt utan äfven å matvaror och andra för anstalten behöfliga varor. Jag erinrar i detta hänseende om Kristinehamns hospital. Det har der icke varit möjligt att köpa färskt kött för skäligt pris. Under alla år anstalten varit i gång har allt färskt kött måst flere gånger i veckan, om sommaren 3 å 4 gånger, transporteras dit från Stockholm, emedan man endast på detta sätt kunnat anskaffa fullgod vara till bättre pris än på platsen kunnat erhållas. För hvarje år infordras från orten förseglade anbud å denna leverans till Kristinehamns hospital. Detsamma är förhållandet vid Nyköpings hospital, dit man under ett år måst sända färskt bröd från Stockholm, emedan i Nyköping därför fordrades oskäligt högt pris. På många andra ställen hafva skäligen pris kunnat erhållas endast genom att man varit betänkt på att eljest skaffa leveranser från Stockholm. Nu kan ju hända att det finnes en lämplig plats i Halland, Bohuslän eller Vestergötland. Jag tror för min del icke att det finnes någon plats, som kan täfla med Upsala eller Örebro.

Nu anser man, att en asyl skulle lämpligen kunna anordnas vid Göteborg och i samband med Göteborgs hospital. Men Göteborgs hospital har icke något godt läge. Det ligger relativt långt från Göteborg, alla transporter måste ske på hjuldon. För asylen finnes det för öfrigt intet jordområde och sådant kan icke derinvid förvärfvas. Byggnadsgrunden är den sämsta som finnes, betingande en mycket dyrbar pålning. Jag tror icke, att några sakkunniga skulle kunna tillstyrka anordnandet af en asyl vid Göte-

borgs hospital. Om motionärerna haft reda på någon lämplig plats, så hade man varit tacksam att få veta detta. Skall en ny asyl upprättas, lärer nog Kongl. Maj:t använda den vanliga utvägen och genom sakkunnige taga reda på hvilken plats, som är den bästa. Det hade emellertid icke skadat att redan nu få veta, hvarest en sådan finnes.

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Motionärerna säga slutligen, att "dessutom spelar, såsom i motionsväg vid föregående riksdagar framhållits, transportkostnaden för de sinnessjuka så stor roll för kommunerna och de enskilde, att man redan på den grund bör lägga vårdanstalterna på så väl fördelade platser som möjligt". Men Riksdagen släpper icke till pengar för några hospital. Här är fråga om asyler, och dessa komma att till största delen befolkas af sjuka från hospitalen. Transportkostnaderna bestridas i detta fall af staten, hvadan asylernas läge i detta hänseende icke är af någon betydelse för orterna.

Frågar man mig, hvad jag menat med allt, hvad jag nu anfört och hvarthän jag dermed velat komma, så svarar jag, att för mig personligen ingenting kan vara behagligare, än att frågan utredes af sakkunnige. Mitt ansvar blir då mindre, och detta ansvar känner jag tungt, väl vetande att kritiken icke uteblifver. Personligen skulle jag således önska bifall till motionen, men dervid måste äfven tagas i betraktande, att ett bifall till densamma antagligen vällar ett eller annat års uppskof med den nya asyl. Den är dock ytterst väl behöflig, såsom vi litet hvar mycket väl veta. För mig skulle gerna allt i motionen få stå kvar, om den blott slutade på följande sätt: "dock att härigenom icke må vållas uppskof med nådig pröfning af redan uppgjortt förslag till en ny asyl, afsedd hufvudsakligen för mellersta Sverige". Då skulle jag med nöje yrkat bifall till motionen, ty derigenom vunnas en i framtiden behöflig utredning, och man sluppe vänta ett eller två år på den asyl, som redan nu behöfves.

För min del vill jag, om det kommer till votering, gifva det rådet, att den, som vill uppskof med frågan om en asyl, röstar för bifall till motionen, men den, som önskar en ny asyl inom kort tid, röstar för afslag derå. För egen del har jag intet yrkande att göra.

Jag har velat lemna dessa upplysningar icke blott för motions skull, utan äfven därför, att frågan måste intressera kammaren på grund af de stora utgifter, som utgå för hospitalsväsendet, samt då upplysningar härutinnan torde få anses vara välkomna och då det dessutom kan vara godt att, då frågan återkommer, upplysningar åtminstone i vissa afseenden då må finnas tillgängliga.

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Herr Nyström, Carl: I trots af den hårdhändta kritik, chefen för medicinalstyrelsen låtit öfvergå motionen, ber jag om endast några få minuters uppmärksamhet, emedan jag anser, att något både kan och bör och skall sägas till förmån för motionärernas åsigt. Egentligt taget kunde det vara onödigt att göra opposition

*Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

mot herr Almén efter hans sista ord, ty många torde, ehuru de instämman med motionärerna i öfrigt, hafva den mening, att deras önskningsmål icke bör föranleda något uppskof med ävägabrindande af annan tilltänkt asyl, exempelvis i Örebro. Jag skulle icke vilja försvara motionen, om jag derigenom blefve tvungen att förorda ett uppskof med denna asyl, men jag får dock säga att åtskilligt af hvad herr Almén sagt synes böra bemötas. Han har gång på gång framhållit, att transporten icke spelar någon roll, helst den betalas af staten. Det kan dock icke förnekas, att en lång transport från stället, der patienten ligger i sitt elände, spelar en högst väsentlig roll. Det är skilnad att skicka patienten från t. ex. Hallands län till Örebro under sådana omständigheter, än till en asyl i närheten, och för patientens anförvandter är det långa afståndet en källa till stort bekymmer. Hvad kostnaden beträffar, så har jag hos Stockholms stads helsovårdsnämnd förvissat mig om att vi i Stockholm betala högst betydliga summor för försändning af sinnessjuka; bland annat äfven en stor del för asylpatienter. Det är således icke blott för sinnessjukens försändning till hospitalen, som dessa kostnader utgå. Herr Almén har flera gånger påpekat, att man nu befinner sig i ett öfvergångsskede, då hospitalen tömmas och de obotliga patienterna transporterats till asylerna. Ja, det är sant att under denna öfvergångstid pågår flyttning af en massa patienter exempelvis till Lund, från öfriga platser. Men transporten är dock icke uteslutande sådan, som går från hospital till asyl, ty vid sidan häraf förekommer, att ett antal patienter flyttas direkt från de enskilda hemmen eller kommunerna till asylerna, och så kommer nog också i framtiden att ske. Man kan ju hoppas, att den allmänna meningen skall blifva så upplyst, att antalet skall minskas derigenom, att vid insjuknandet patienten som regel ofördröjligen skickas till hospital för undergående af kurativ behandling, och först sedan denna visat sig fruktlös, flyttas från hospitalet till asylen. Detta är naturligtvis det rätta och önskvärda. Men i ett stort antal fall kommer man dock att försöka behålla patienterna i hemmen och först sedermera skicka dem derifrån till asylen, och då kommer den omtalade kostnaden för transporten att drabba den enskilde. Här af torde man på alla håll och kanter hafva en bitter erfarenhet. Att vidare kostnaden att flytta en sådan patient längre väg är betydlig, låter sig icke förneka. Afståndet spelar alltså en stor roll, och om vederbörande skulle vilja höra på en vördsam anhållan från de skilda orterna att få dessa vårdanstalter fördelade så jemt som möjligt, så ligger deri icke något orimligt. Visserligen skall frågan slutligen bedömas af sakkunnige, innan den af Kongl. Maj:t afgöres. Men hvarför förneka önskemålet att framställas från de särskilda orterna? Det kan ju vara någon ledning för de sakkunnige, och det bör ju i detta fall lika litet som eljest vara förbjudet att framställa sina önsknningar. Något annat hafva motionärerna icke gjort. Det är detta jag velat häfda. Om den plats, som för västkusten har ifrågasatts, nemligen Göteborg (Hisingen), har herr Almén sagt, att det är en dålig plats. Här på är således

ej att räkna, och vestkusten skulle då blifva i första hand hänvisad till Örebro. Men som det är långt till Örebro och det är visadt, att transportererna spela en roll, har man ju skäl att framställa sina önskingar om asyl på närmare håll, och det synes mig att dessa önskingar förtjena ett visst afseende. Det hade varit godt, om motionärerna slutat som herr Almén föreslagit och uttalat sig så att det blefve tydligt, att man icke önskade något uppskof med asylen vid Örebro, men jag hoppas att äfven om denna kommer till stånd, detta ej skall utgöra hinder för en vårdanstalt på närmare håll för patienter från vestkusten, ty om dessa hänvisas till Örebro, fruktar jag, att många fall komma att inträffa, då dessa olyckliga blifva kvar i hemmen till olidlig börda för sina familjer. Det är visserligen sant att afstånden spela en mindre roll i fråga om asylerna än i fråga om hospitalen, ty för hospitalspatienten kräfvades det att så fort som möjligt komma under behandling, men å andra sidan torde för de å asylerna intagna under den långa tid, de der kvarblifva, flera besök af anförvandter och andra ifrågakomma, och då verkar afståndet betungande. Jag tror därför att — under förbehåll att motionen tydes så som jag önskar och icke derigenom lägges hinder för Örebro asyl, utan den blott innefattar en värdsam anhållan att vederbörande äfven ville taga önskingarna från vestkusten i betraktande, när det ifrågakommer att upprätta en ny asyl — motionen har sitt berättigande och icke heller bör illa upptagas.

Jag vill slutligen tillfoga att, då herr Almén sagt, att klander uttalats mot medicinalstyrelsen, detta icke kan gälla behandlingen af hospitalsväsendet. Icke har åtminstone jag hört annat än det mest lifliga beröm för hvad inom medicinalstyrelsen i afseende derå uträttats, så snart tillgängliga medel funnits. Då har sannerligen intet klander framkommit, och ingen klandrar heller, att i fråga om hospitals- eller asylvård den förmögnare klassens intressen får stå tillbaka för de fattigares. Härvidlag tror jag icke, att medicinalstyrelsen haft att beklaga sig.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Almén: Beträffande sagde transport ber jag att få nämna, att jag icke kan böja mig för erfarenheten från Stockholm, ty der förefunnos då alldeles exceptionella förhållanden. Inom stadens stora fattighus funnos då många obotliga sinnessjuka, som man icke blef af med på annat håll och som därför skickades till Lund. Derigenom uppstodo kostnader för kommunen. För framtiden, om sjukvården skötes med hjerta och förstånd, bör inträde sökas för hvarje sjuk under den tid, då han ännu kan botas, det vill säga i sjukdomens början, ty sedan är procenten af de botade ytterst låg. Deraf följer, att man bör vända sig i tid till hospitalen. Hittills har detta icke lönat sig i brist på platser vid hospitalen, men sedan tillräckligt antal asylor med derigenom lediga

Om upprättande af en ny asyl för sinnessjuka.
(Forts.)

Om upp-
rättande af
en ny asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)

platser vid hospital blifvit tillgängliga, blifva transporter på komuns bekostnad relativt sällsynta.

Beträffande den andra frågan eller min ställning till motionen är det möjligt, att jag i försvaret af min åsigt var något ifrigare, än jag i verkligheten är. Jag stälde mig icke motvilligt mot motionen, jag begärde blott, att man icke skulle komma med förslag till att förlägga nya asyler än på det ena än på det andra stället. Vi hafva nu en i Lund, en i Vadstena och hoppas snart få en i Upsala eller Örebro, det kan blifva bra hvilketdera stället som helst, vidare en i Norrland, i Piteå, som är på en gång hospital och asyl. Det fattas en för vestra Sverige, men enligt uppgift finnas goda platser äfven der. Jag vill icke motsätta mig motionen, men jag är rädd, att härigenom kunde vållas ett beklagligt uppskof, ty många hundra vänta nu på lediga platser. Det är från den synpunkten som jag vill hafva ett afgörande. Sjelfva saken har jag ingenting emot. Det är uppskofvet som jag är rädd för.

Herr Kerfstedt: Jag skall bedja få uttrycka min tacksamhet för den förhoppning, chefen för medicinalstyrelsen gifvit oss från vestkusten, då han nämnde, att en komité är tillsatt, som enligt motionärernes önskan kommer att utreda förhållandet, innan förslag göres om platsen för den asyl, som härnäst skall inrättas. Mot hans kritik af motionen och anförande för öfrigt skulle jag visserligen kunna göra några anmärkningar, men jag nöjer mig att ur det långa anförandet göra endast en erinran. Det föreföll märkvärdigt, det påståendet, att vid val af plats för en asyl af nu ifrågavarande slag företrädesvis de större städerna vore att föredraga. Ty, som vi erinra oss, begärdes förliden riksdag anslag för en asyl, förlagd till Vadstena, och då hörde vi aldrig omtalas, att denna stad, med 2,000 invånare, som dessutom förut har ett hospital, skulle vara genom sitt ringa invånareantal mindre lämplig för att dit förlägga en asyl. Det förefaller mig, som om i konsekvens med hvad herr Almén yttrade, vida lämpligare plats hade kunnat väljas. Nog finnas många städer i vestra Sverige, som äro större än Vadstena och möjligen äfven lika bra som Örebro lämpa sig till förläggningsort för en asyl.

Herr Almén: Så vidt jag erinrar mig, valdes Vadstena till plats för en asyl därför, att man fick en stor anstalt för ett oerhördt billigt pris, en anstalt som förut blifvit använd till andra ändamål men som för relativt godt pris kunde anordnas till asyl. Jag tror icke det hade varit lätt att i det vestliga Sverige erhålla liknande förmåner. Ett annat skäl var, att inom samma stad fanns ett stort hospital, hvars tjänstemän och förvaltningspersonal kunde användas äfven för asylen, hvarigenom dennas förvaltning äfven blefve billig. På vestra kusten hade icke någon annan stad än Göteborg kunnat komma i fråga. Det ligger således ingen motsägelse deruti, att medicinalstyrelsen, med begagnandet af de förmåner som en ort med ett gammalt hospital erbjöd, föreslog att

dit förlägga den asyl, som då skulle inrättas. Några liknande förhållanden finnas icke inom vestra Sverige.

Om upprättande af en ny asyl för sinnessjuka.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda memorial n:o 50, angående anslag för utarbetandet af det vid 1892 års lagtima riksdag beslutade register till kamrarnes protokoll med bihang för tiden från och med år 1867, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 18 och 20 innevarande april bordlagda memorial n:o 7, angående användande af riksbankens vinst för 1893, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 15, angående vilkoren för försäljning af bränvin; äfvensom

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 6, i anledning af väckta motioner om medgifvande af s. k. lokal sjelfstyrelse för kommunerna i fråga om försäljning af bränvin.

Justerades ytterligare tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de under dagen andra gången bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 10,¹² e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande n:o 16, angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

lagutskottets utlåtande n:o 56, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken, lag angående värdering af död mans bo och lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 juni 1875, dels ock väckt motion i anledning af nämnda förslag till lag angående värdering af död mans bo; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 4, i anledning af motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning rörande den kommunala rösträtten; och

n:o 5, i anledning af motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i § 16 af gällande jagtstadga.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande, den 21 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets memorial n:o 7, statsutskottets utlåtanden n:is 10 och 10 a, bevillningsutskottets betänkande n:o 15 äfvensom sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 6.

Föredrogos och lades till handlingarna sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 21 innevarande april bordlagda memorial n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3 med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta banko- och lagutskottets den 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 1 och lagutskottets nämnda dag bordlagda utlåtande n:is 53--55.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, derefter statsutskottets utlåtande n:o 10 och vidare samma utskotts utlåtande n:o 10 a samt att öfriga under dagen andra gången bordlagda ärenden skulle sättas sist å nämnda lista.

Kammaren åtskildes kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
